

Mendelova univerzita v Brně
Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Reforma bezpečnostního sektoru vybraných rozvojových zemí východní
Afriky a vliv úrovně bezpečnosti na ekonomický rozvoj.

Autor: Ctirad Los

Vedoucí práce: Ing. Zbyšek Korecki, PhD.

Brno 2015

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce Ing. Zbyškovi Koreckimu Ph.D. za odborné rady, podnětné připomínky a celkově vstřícný a trpělivý přístup, který mně poskytl během psaní bakalářské práce.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci: "*Reforma bezpečnostního sektoru vybraných rozvojových zemí východní Afriky a vliv úrovně bezpečnosti na ekonomický rozvoj*" vypracoval samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací. Jsem si vědom, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. autorský zákon a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona. Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla a to až do jejich skutečné výše.

..

.....
Podpis

V Brně dne 21. května 2015

Obsah

1	Úvod	1
2	Cíl a metodika.....	2
2.1	Cíl.....	2
2.2	Metodika	2
3	Literární rešerše	3
3.1	Vymezení regionu východní Afriky.....	3
3.2	Ekonomické indikátory rozvoje.....	4
3.2.1	Hrubý domácí produkt	4
3.2.2	Využití HDP.....	5
3.2.3	Čistý domácí produkt	6
3.2.4	Hrubý národní důchod	6
3.3	Indikátory lidského rozvoje.....	7
3.3.1	Index lidského rozvoje.....	7
3.4	Obecná definice bezpečnosti	9
3.5	Transformace bezpečnostního sektoru	10
3.6	Teorie bezpečnostního dilematu	12
3.7	Teorie bezpečnostních komplexů	13
3.7.1	Homogenní komplexy	16
3.7.2	Heterogenní komplexy.....	17
4	Analytická část.....	18
4.1	Výdaje na obranu	18
4.1.1	Výdaje na obranu – Džibutsko	19
4.1.2	Výdaje na obranu – Eritrea.....	21
4.1.3	Výdaje na obranu – Etiopie	22
4.1.4	Výdaje na obranu – Keňa	24
4.1.5	Dílčí shrnutí – výdaje na obranu.....	25
4.2	Vývoj struktury ozbrojených sil.....	27
4.2.1	Džibutsko.....	27
4.2.2	Eritrea.....	28

4.2.3	Etiopie	29
4.2.4	Keňa.....	30
4.2.5	Dílčí shrnutí	30
4.3	Vliv bezpečnosti na ekonomiku státu a lidský rozvoj.....	32
5	Návrhová část.....	35
5.1	Swot analýza	35
5.2	Aktuální bezpečnostní hrozby pro region	37
5.2.1	Al-Šabáb	37
5.2.2	Eritrea jako bezpečnostní hrozba.....	38
5.2.3	Výstavba přehrady GERD v Etiopii	39
5.3	Předpokládané úkoly ozbrojených sil v kontextu nového bezpečnostního dilematu	40
5.4	Možnost rozpadu Somálska	43
5.5	Shrnutí návrhové části	44
6	Závěr.....	45
7	Zdroje	47
7.1	Knižní zdroje	47
7.2	Elektronické zdroje.....	48
8	Přílohy	53

Seznam obrázků, grafů a tabulek

Obrázek 1 - Vizualizovaná stupnice úrovně bezpečnosti	10
Obrázek 2 - Homogenní komplexy	17
Obrázek 3 - Heterogenní bezpečnostní komplex	17
Graf 1 - Srovnání výdajů na obranu v % z HDP, zdroj: SIPRI.....	26
Graf 2 - Srovnání výdajů na obranu v mil. dolarů, zdroj: SIPRI	27
Graf 3 - Počet celkového a aktivního vojenského personálu - srovnání, zdroj: Hackett.....	32
Graf 4 - Roční nárůst HDP v % - Srovnání, zdroj: worldbank.org	35
Graf 5 - Složení vojenské části AMISOM - srovnání, zdroj: amisom-au.org	41
Graf 6 - Vojenský personál misí AU, zdroj: au.int.....	42
Graf 7 - Výdaje na obranu v % z HDP - Džibutsko, zdroj: SIPRI	53
Graf 8 - Výdaje na obranu v mil dolarů - Džibutsko, zdroj: SIPRI	53
Graf 9 - Výdaje na obranu v % z HDP - Eritrea, zdroj: SIPRI	54

Graf 10 - Výdaje na obranu v mil. dolarů - Eritrea, zdroj: SIPRI	54
Graf 11 - Výdaje na obranu v % z HDP - Etiopie, zdroj: SIPRI	55
Graf 12 - Výdaje na obranu v mil. dolarů - Etiopie, zdroj: SIPRI	55
Graf 13 - Výdaje na obranu v % z HDP - Keňa, zdroj: SIPRI	56
Graf 14 - Výdaje na obranu v mil. dolarů - Keňa, zdroj: SIPRI	56
Graf 15 - Vývoj HDP v % - Srovnání, zdroj: World Bank	57
Graf 16 - Vývoj HDP v % - Eritrea, zdroj: World Bank	57
Graf 17 - Výdej HDP v % - Džibutsko, zdroj: World Bank	58
Graf 18 - Vývoj HDP v % - Etiopie, zdroj: World Bank	58
Graf 19 - Vývoj HDP v % - Keňa, zdroj: World Bank	59
Graf 20 - Srovnání růstu HDP (%) a výdajů na obranu - Eritrea	59
Graf 21 - Srovnání růstu HDP (%) a výdajů na obranu - Keňa	60
Graf 22 - Srovnání růstu HDP (%) a výdajů na obranu - Džibutsko	60
Graf 23 - Srovnání růstu HDP (%) a výdajů na obranu - Etiopie	61
Graf 24 - Podíl zemědělství na HDP v % - Etiopie, zdroj: World Bank	61
Tabulka 1 - Výdaje na obranu - Džibutsko	21
Tabulka 2 - Výdaje na obranu - Eritrea	22
Tabulka 3 - Výdaje na obranu - Etiopie	24
Tabulka 4 - Výdaje na obranu - Keňa	25

Abstrakt

LOS, C.: *Reforma bezpečnostního sektoru vybraných rozvojových zemí východní Afriky a vliv úrovně bezpečnosti na ekonomický rozvoj*. Bakalářská práce. Brno, 2015

Cílem bakalářské práce je analyzovat proces reformy bezpečnostního sektoru v zemích regionu východní Afriky (Džibutsko, Eritrea, Etiopie a Keňa). V práci budou analyzovány výdaje na obranu, struktura ozbrojených sil vybraných států, předpokládané úlohy ozbrojených sil v kontextu nového bezpečnostního dilematu a dopady nízké úrovně bezpečnosti na ekonomický rozvoj. Cílem bude analyzovat hlavní silné a slabé stránky jednotlivých sektorů tvořících dle Kodaňské školy bezpečnostní sektor jako celek. V návaznosti na analýzu budou navrženy možné scénáře vývoje bezpečnosti v oblasti a doporučení v oblasti reformy bezpečnostního sektoru pro zmíněné země.

Klíčová slova: východní Afrika, bezpečnostní sektor, bezpečnostní komplex, Kodaňská škola, ekonomický rozvoj, bezpečnost

LOS, C.: *Security sector reform of selected developing countries in the East Africa region and the impact of security on the economic development*. Bachelor thesis. Brno, 2015

This Bachelor Thesis analyses security sector reform in selected countries from the East African region (Djibouti, Eritrea, Ethiopia, Kenya). The Thesis will analyse army expenditures, structure of the armed forces, expected tasks of the armed forces in the context of new security dilemmas and the effects of low level of security to economies of the selected countries. The focus will be to analyse strenghts and weaknesses of each sector that form the security sector as a whole on the basis of the Copenhagen School. Following the analysis the prediction will be made for the state of security in the region in the near future and recommendations for countries in region.

Key words: East Africa, security sector, security complex, Copenhagen School, economic development, security

1 Úvod

Bezpečnost patří mezi nejdůležitější hodnoty každé společnosti. Přestože význam výrazu bezpečnost není vykládán jednotně, jedná se v současné době o hojně využívaný pojem. Není-li zajištěna bezpečnost, nemohou se rozvíjet další činnosti. Každý stát má vlastní bezpečnostní agendu, pomocí níž se snaží zajistit bezpečnost svoji a svých obyvatel. Kromě států zařazují v posledních desetiletích do svých agend pojem bezpečnost i různé nadnárodní organizace a to jak státní, tak nestátní. Samotné téma bezpečnostních studií se neustále vyvíjí. V dnešní době existuje mnoho teoretických proudů, věnujících se jednotlivým přístupům k bezpečnosti. Významnou otázkou se téma bezpečnosti stává především v rozvojových zemích. Většina států rozvojového světa se počítá mezi tzv. slabé státy, které kromě slabé ekonomiky, nízké úrovně sociálních služeb či vysoké míry korupce nedovedou zajistit dostatečnou bezpečnost svých obyvatel a ostatních referenčních objektů. Jednotlivé oblasti bezpečnosti jsou v těchto zemích obecně na nízké úrovni a určitá reforma ve většině z nich bude do budoucna nutná.

Území východní Afriky patří mezi geograficky nejčlenitější oblasti, přičemž samotné hranice sub-regionu nejsou jednotně definované. Do regionu definovaného dle OSN spadá do východní Afriky 18 států a dva zámořské departmenty Francie (Mayotte a Réunion). Jedná se o pás zemí od Eritreje na severu, po Mozambik na jihu, včetně ostrovů Madagaskar, Seychely, Komory a Mauritius (milleniumindicators.un.org, 2014). Bezpečnostní dynamika regionu je definována mnoha ozbrojenými střety v období po Druhé světové válce a obzvláště po roce 1960, tedy po tzv. Roku Afriky, kdy získalo sedmnáct států Afriky samostatnost na bývalých koloniálních mocnostech. Z ozbrojených střetů můžeme jmenovat občanské války v Súdánu v letech 1955 – 1972 a 1983 – 2005. Jednalo se o občanské války za nezávislost Jižního Súdánu, dále občanskou válku v Somálsku, která trvá od roku 1988 prakticky dodnes a způsobila naprostý rozklad státní moci (jedná se o zhroucený stát) nebo válku za nezávislost Eritreji mezi Eritreou a Etiopií v letech 1962 – 1991 ukončenou vyhlášením nezávislosti Eritreje. Konfliktům ve východní Africe se věnovalo celkem 8 summitů Organizace

afričké jednoty. Z těchto summitů se 6 týkalo alespoň jednoho státu, který bude analyzován v této práci.

2 Cíl a metodika

2.1 Cíl

Cílem bakalářské práce je analyzovat stav bezpečnosti vybraných zemí regionu východní Afriky (Eritrea, Etiopie, Džibutsko a Keňa) se zaměřením na 5 základních sektorů bezpečnosti definovaných tzv. Kodaňskou školou a na základě provedené analýzy navrhnout kroky, které budou mít potenciál přispět k reformě bezpečnostního sektoru a pozitivnímu ekonomickému vývoji.

2.2 Metodika

Práce je rozdělena na 3 části. V první - literární části - budou formou literární rešerše vysvětleny některé základní pojmy. Bude vymezen region východní Afriky, stručně představena bezpečnostní dynamika jednotlivých států, kterých se bude týkat analýza, ukazatele a indikátory ekonomického rozvoje, teorie transformace bezpečnostního sektoru od dřívějšího státocentrického vnímání bezpečnosti po dnešní, komplexnější multisektorové vnímání. Dále budou definovány teorie bezpečnostních komplexů a rozdíly mezi klasickým bezpečnostním dilematem a novým bezpečnostním dilematem. V práci bude dále provedena analýza vývoje výdajů na obranu, struktury ozbrojených sil jednotlivých států a předpokládané úlohy ozbrojených sil v kontextu nového bezpečnostního dilematu. Kromě toho bude analyzován vliv úrovně bezpečnosti na ekonomický rozvoj. V rámci analýzy budou zjištěny hlavní silné a slabé stránky jednotlivých oblastí, tvořících bezpečnostní sektor jako celek. Silné a slabé stránky budou zjištěny za pomoci SWOT analýzy. Kromě toho budou za pomoci SWOT analýzy predikovány možné příležitosti, hrozby a vývoj v regionu. Na závěr budou za pomoci předchozí analýzy doporučeny možné kroky v oblasti reformy bezpečnostního sektoru pro zmíněné země.

K vypracování bakalářské práce bude použita literární rešerše, historicko-komparační metoda, jež vyhledává, sbírá a následně komparuje získaná data a informace u jednotlivých zkoumaných objektů. Kromě toho bude využita i dedukční metoda, při které se zjišťuje závěr od zjištěných předpokladů. Použitá data pocházejí ze sekundárních zdrojů a to jak internetových tak literárních, přičemž nejvíce se bude vycházet z knihy „Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu“ autorů B. Buzana, O. Waevera a J. de Wilde a internetových databází Africké unie a OSN. K podložení získaných informací jsou v jednotlivých částech práce použity grafy a tabulky. Seznam všech použitých zdrojů je uveden na konci práce a obrázky jsou vloženy v příloze. Cizojazyčné názvy a zkratky jsou vysvětleny na příslušné stránce v závorce za názvem.

3 Literární rešerše

3.1 Vymezení regionu východní Afriky

Jako oblast výzkumu byl pro tuto práci zvolen region východní Afriky, konkrétně 4 státy - Eritrea, Etiopie, Džibutsko a Keňa. Do samotného regionu východní Afriky však můžeme zařadit další státy, protože samotný region východní Afriky nemá jednoznačné ohraničení. Dle regionálního rozdělení OSN patří do regionu východní Afriky celkem 18 států - od Eritreje na severu Mozambik na jihu, včetně ostrovních států Seychely, Madagaskar, Komory a dvou zámořských departmentů Francie (Mayotte

a Réunion) (milleniumindicators.un.org, 2014). Společně se Somálskem tyto státy tvoří nejvýchodnější pevninskou část Afriky. Přestože nebylo Somálsko zařazeno do států zkoumaných v této práci, vzhledem k současnému vnitropolitickému a geopolitickému postavení a historickému provázání bude jako jeden z funkcionálních aktérů bezpečnosti v regionu mnohokrát zmiňováno.

Důležitým faktorem regionální bezpečnosti je fakt, že v jednom z těchto států - na Etiopské vysočině - pramení jedna ze zdrojnic nejdelší řeky světa Modrý Nil. Tato skutečnost propojuje bezpečnostní dynamiku východní Afriky s regionem severní Afriky, tedy se státy na dolním toku Nilu (viz podkapitola 5.2.3).

Bezpečnostní dynamiku v regionu formovalo několik zásadních faktorů. Jednak se jednalo o kolonialismus - Etiopie byla spolu s Libérií jedinými státy, které nebyly kolonizovány evropskými mocnostmi v letech po Berlínské konferenci v letech 1884 a 1885. I Etiopie však nakrátko poznala koloniální vládu po obsazení Itálií v roce 1936 (Záhořík, 2010). Druhým faktorem byly jednotlivé ozbrojené střety a incidenty v letech po Roku Afriky (1960). Celkem se v regionu východní Afriky odehrálo (od roku 1960) 11 konfliktů, které se dotkly alespoň jednoho ze států analyzovaných v práci. Většina střetů se týkala snahy Eritreji (v té době provincie Etiopie) o samostatnost, územních nároků Eritreje na území sousedních států nebo územních sporů mezi Somálskem a sousedními státy. Mezi další významné ozbrojené střety, které se odehrály v regionu východní Afriky a nezasáhly přímo jeden ze států, které jsou předmětem práce, je možné zařadit dvě občanské války v Súdánu v letech 1955 – 1972 a druhou v letech 1983 – 2005, která byla završena v roce 2011 vyhlášením nezávislosti Jižního Súdánu, etnický konflikt ve Rwandě v roce 1994, občanskou válku v Burundi (1993 – 2005) a občanskou válku v Ugandě, která de facto trvá od roku 1987 dodnes (Korecki a Cabicarová, 2013).

3.2 Ekonomické indikátory rozvoje

V následující podkapitole budou charakterizovány základní makroekonomické ukazatele související s měřením vývoje ekonomiky. Úroveň stability a bezpečnosti má vliv na vývoj ekonomiky daného státu. Tento vliv lze měřit pomocí ekonomických indikátorů, respektive reálných stavových změn v závislosti na úrovni bezpečnosti v konkrétním roce. Vzhledem k metodice výpočtů následujících indikátorů lze konstatovat, že stabilita a bezpečnost nejsou jedinými determinanty ekonomického vývoje, ale zároveň ovlivňují jednotlivé složky, ze kterých se indikátory vypočítávají.

3.2.1 Hrubý domácí produkt

Jedním z nejběžnějších ekonomických indikátorů je hrubý domácí produkt (HDP). Jedná se o celkovou tržní hodnotu veškerých finálních statků a služeb vytvořenou

za dané období na určitém území (v dané ekonomice). Do HDP se kromě statisticky započítaných statků a služeb počítají (odhadem) i statky a služby, které vznikly ve stínové ekonomice tj. ty, za nichž nebyly odvedeny daně nebo jsou v dané ekonomice ilegální. HDP můžeme zjistit třemi různými metodami. Výdajovou metodou, výrobní metodou nebo důchodovou metodou. Výdajová metoda se vypočte součtem všech výdajů vynaložených na finální statky a služby $HDP = C + I + G + NX$ kde C = spotřeba domácností; I = výdaje na investice; G = vládní výdaje na nákupy výrobků a služeb; NX = čistý export. Při výpočtu výdajové metody se sečtou přidané hodnoty všech odvětví v ekonomice. Důchodová metoda se zjistí součtem: Mzdy (plus ostatní náklady na zaměstnance; renty; úroky; zisky; znehodnocení kapitálu (odpisy); nepřímé daně zmenšené o dotace (Pavelka, 2007).

Při interpretaci HDP mezi jednotlivými obdobími musí být zohledněno, jestli se jedná o nominální nebo reálný HDP. Při použití běžných cen vyvstává otázka, zda je změna HDP způsobena změnou fyzického objemu produkce statků a služeb nebo změnou jejich cen (případně změnou obojího). HDP, který zachycuje pouze změnu fyzického objemu statků a služeb se nazývá reálný HDP a je udáván ve stálých cenách neboli v cenách výchozího (základního) roku. Rozdíl mezi reálným a nominálním HDP v jednotlivých letech je tedy dán změnou cen. Pro eliminaci cenových změn se používá tzv. deflátor HDP. V případě analýzy meziročního tempa růstu se převážně využívá reálného HDP (Pavelka, 2007).

$$\text{Deflátor HDP} = \frac{\text{nominální HDP}}{\text{reálný HDP}} \times 100 (\%)$$

3.2.2 Využití HDP

HDP jako měřítko ekonomické aktivity poskytuje náhled na ekonomiku dané země a změny, které v ní probíhají. Sumarizuje jednotlivé ekonomické údaje do jednoho čísla, které jde relativně jednoduše spočítat a sledovat. Výsledné číslo je navíc možné dekomponovat a určit tak výkonnost jednotlivých sektorů v hospodářství. Výhodou HDP je i jeho snadná interpretace a jeho rozšířenost po celém světě. Ukazatel

je zaštitěný OSN, která pro něj stanovila jednotnou metodiku výpočtu, když vytvořila mezinárodní standardy národních účtů (United Nations System of National Accounts). Vzhledem k tomu, že všechny státy relativně dodržují standardní pravidla k jeho výpočtu, lze HDP a ostatní ukazatele založené na výpočtu z HDP všech států považovat za relevantní. Kromě absolutních čísel, lze HDP vyjádřit i v jednotkách na obyvatele. V tomto vyjádření se HDP obvykle udává v jednotkách na obyvatele v paritě kupní síly (Purchasing Power Parity – PPP) (un.org, 2015).

3.2.3 Čistý domácí produkt

Kromě HDP existují i další indikátory ekonomického růstu. Jedním z nich je čistý domácí produkt (ČDP). K vysvětlení rozdílu mezi HDP a ČDP je potřeba zmínit rozdíl mezi hrubými a čistými investicemi. V průběhu sledovaného období dojde k fyzickému opotřebení kapitálu, který tím fakticky klesá na hodnotě. Část z investic bude použita na obnovu opotřebeného kapitálu (obnovovací investice). Zbývající část investic, která skutečně zvyšuje zásobu kapitálu, se nazývá čistými investicemi. Z tohoto vztahu je možné vypočítat: hrubé investice = čisté investice + znehodnocení kapitálu. Zmíněná definice od sebe umožňuje odlišit i HDP od ČDP kdy: $\text{ČDP} = \text{HDP} - \text{znehodnocení kapitálu}$ (Pavelka, 2007).

3.2.4 Hrubý národní důchod

Produkcí lze rozlišovat podle toho, zda je vyrobena na území daného státu (bez ohledu na to, kdo je vlastníkem daných výrobních faktorů) nebo zda je vyrobena výrobními faktory v držení rezidentů daného státu (bez ohledu na místo produkce). Prvním přístupem lze vypočítat již zmíněný HDP. Druhý přístup využívá tzv. Hrubý národní důchod (HND). Zahrnuje přidanou hodnotu vyprodukovanou výrobními faktory rezidentů (obyvatel) daného státu bez ohledu na to, zda je produkce vyrobena na území daného státu nebo zahraničí. Statisticky se HND zjistí tak, že se od HDP odečtou důchody z výrobních faktorů ve vlastnictví nerezidentů, které získali na daném území

a přičteme důchody z výrobních faktorů ve vlastnictví rezidentů, které získali v zahraničí (Pavelka, 2007).

3.3 Indikátory lidského rozvoje

Kromě čistě ekonomických indikátorů rozvoje existují i kompozitní indikátory zahrnující kromě ekonomických ukazatelů i ostatní aspekty rozvoje a životní úrovně. Jejich výhodou oproti individuálním indikátorům je možnost komplexnějšího shrnutí daného problému. Individuální indikátory nemusí vždy koherentně shrnout daný problém. Správně nastavený kompozitní indikátor ovšem dokáže poskytnout široký a snadno pochopitelný pohled na danou problematiku. Kompozitní indikátor rozvoje, který bude v této práci představený je Index lidského rozvoje (Human Development Index – HDI). V rámci kompletnosti budou poté zmíněny i další indikátory lidského rozvoje. Problém kompozitních indikátorů může spočívat v neschopnosti indikátoru odrazet stabilitu a krátkodobé snížení bezpečnosti. Vždy je nutné zohlednit jednotlivé komponenty, ze kterých se konkrétní kompozitní indikátor skládá.

3.3.1 Index lidského rozvoje

Nejznámějším kompozitním indikátorem, který kvantifikuje životní úroveň obyvatel určitých států je kompozitní indikátor lidského rozvoje – Human Development Index, neboli HDI. HDI byl vytvořen s cílem zdůraznit, že lidé a jejich schopnosti by měly být hlavním kritériem při měření rozvoje státu a ne samotné ekonomické indikátory. HDI může být také použit při analýze účinnosti národních politik, při zjišťování, proč mají dvě země s podobnou hodnotou HDP na obyvatele (PPP) jinou finální hodnotu HDI. Rozdíly mohou posloužit k rozvíření debat o prioritách politik jednotlivých států. Samotný kompozitní indikátor měří průměrné výsledky klíčových parametrů lidského rozvoje: očekávanou délku života při narození (kde minimální hodnota pro index je 20 let a maximální 85 let), průměrná a očekávaná doba školní docházky (u průměrné doby je maximální hodnota pro index 15 let, pro očekávanou dobu 18 let – výsledek je následně zprůměrován) a HDP/obyvatele v PPP (minimální hodnota pro index

je \$100 (PPP), maximální \$75000 (PPP). HDI používá logaritmus příjmů, aby reflektoval snižující se význam příjmů s rostoucím HDP. Jednotlivé výsledky těchto dimenzí jsou poté agregovány do kompozitního indikátoru pomocí geometrického průměru (hdr.undp.org, 2015).

Důležité je zmínit, že HDI nereflektuje jiné důležité dimenze lidského rozvoje jako např. chudobu, bezpečnost a nerovnosti. Pro tyto dimenze se používají jiné kompozitní indikátory. HDI je publikován v nezávislé samostatné zprávě vytvářené v rámci rozvojového programu OSN a nazývané Zpráva o lidském rozvoji (Human Development Report – HDR). Jejím hlavním cílem je rozšiřování povědomí o lidském rozvoji na celém světě. Celková vypočítaná hodnota HDI se pohybuje mezi hodnotami 0 a 1, přičemž čím vyšší je výsledek HDI pro každý stát, tím vyšší je jeho úroveň rozvoje. (hdr.undp.org, 2015)

V rámci HDR byly vyvinuty i jiné kompozitní indikátory než pouze HDI. Jedním z nich je index chudoby (Multidimensional Poverty Index – MPI), zachycující lidské nedostatky v oblasti zdraví, životní úrovně či vzdělání, dalším například index lidského rozvoje upravený o nerovnost (Inequality-adjusted Human Development Index – IHDI). MPI využívá stejné 3 dimenze jako HDI tj. zdraví, vzdělání a životní standard. Dimenze jsou měřeny těmito indikátory: Dimenze zdraví: dětská úmrtnost a nutriční deprivace; Dimenze vzdělání: doba vzdělání v letech a školní docházka (přičemž platí, že nedostatečné je méně než 8 let vzdělání); Dimenze životního standardu: elektrifikace, hygiena (přístup k základním hygienickým zařízením a kanalizaci), přístup k pitné vodě, forma energie k ohřevu potravin, typ podlahy v obývacím prostoru a hmotná aktiva rodiny. Celkové skóre kompozitního indikátoru tak z části odráží to, jak jsou v jednotlivých zemích naplňovány některé rozvojové cíle tisíciletí (UN Millenium Development Goals). IHDI zachycuje HDI průměrného člověka jednotlivých států snížený o nerovnost v distribuci zdraví, vzdělání a ekonomických příjmů. Za předpokladu dokonalé rovnosti se IHDI a HDI rovnají. Čím je IHDI nižší než HDI, tím je celková nerovnost vyšší. Z toho vyplývá, že IHDI odráží skutečnou úroveň lidského rozvoje, zatímco HDI zachycuje potenciální úroveň lidského rozvoje za předpokladu, že ve společnosti bude panovat dokonalá rovnost (hdr.undp.org, 2015). V rámci vlivu bezpečnosti na lidský rozvoj má však HDI a jeho deriváty limity.

Jednotlivé dimenze lidského rozvoje s výjimkou HDP na obyvatele (PPP) neodráží změny úrovně stability a bezpečnosti státu. Pokud jsou změny HDI v závislosti na bezpečnostní situaci determinované změnou HDP, poslouží samotné ekonomické indikátory tomuto účelu lépe.

3.4 Obecná definice bezpečnosti

Bezpečnost je relativně pomíjivým pojmem. Je to pojem obtížně postižitelný a těžko změřitelný. Jeho obsah nelze exaktně vyčíslit. V nejobecnější rovině je pojem bezpečnost definován dvěma základními způsoby – negativně a pozitivně.

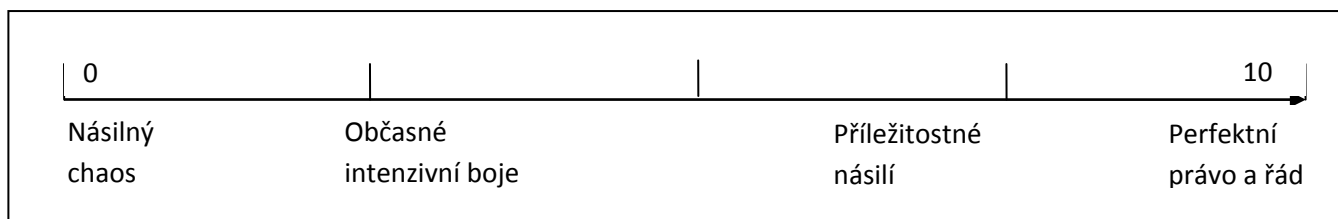
Negativní vymezení bezpečnosti znamená, že jde o nepřítomnost či neexistenci hrozby. Podle tohoto vymezení je bezpečnost opakem stavu ohrožení, který vyplývá z existence a vzájemné interakce aktérů, kteří mají protichůdné preference a jsou odhodláni k jejich dosažení použít i sílu, ať už politickou, hospodářskou nebo i vojenskou (Eichler, 2006).

Pozitivní vymezení bezpečnosti se vždy vztahuje ke konkrétnímu předmětu, k věci, člověku, obci, státu nebo bezpečnostnímu společenství. Nejbezpečnější je ten subjekt, který má zajištěno své přežití a možnosti dalšího rozvoje. Bezpečnost bývá často vysvětlována jako negace negativních stavů. To znamená, že bezpečný je ten subjekt, který je mimo dosah přímých a naléhavých hrozeb nebo který je před možnými hrozbami spolehlivě chráněn. Živočišný druh je bezpečný, když v dané oblasti nemá svého přirozeného nepřítele. Životní prostředí je bezpečné tam, kde nepůsobí nepříznivé dopady průmyslové (a ostatní znečišťující činnosti). Vysoký bezpečnostní statut mají odlehlé vyspělé ostrovní státy jako Austrálie nebo Nový Zéland. V pozitivním slova smyslu lze bezpečnost upevňovat cestou takových opatření, díky kterým je hrozba buď zcela eliminována nebo alespoň minimalizována. Dům je například bezpečný proti zlodějům, když je střežen, proti bouři je bezpečný, když má spolehlivý hromosvod a proti povodním je bezpečný, když je postaven dostatečně daleko od řeky (Eichler, 2006).

Přestože je bezpečnost obtížně měřitelná, určitou možnost jak ji změřit nabízí Davis (2011) a jeho model stupně bezpečnosti. Ten je charakterizovaný jako funkce času, která naznačuje, jak se v průběhu času měnila celková bezpečnostní situace v dané

zemi. Stupnice se pohybuje na škále od 0 do 10, přičemž stupeň 10 znamená perfektní právo a řád, zatímco 0 znamená, že v zemi vládne násilí a chaos. Jeho hodnota je funkcí všech úrovní násilí ve státě a to jak politické, tak kriminální a vojenské. Kromě zřejmě objektivních determinantů bezpečnosti je model vyjádřen i na základě historických zkušeností a subjektivního vnímání bezpečnosti. Model stupně bezpečnosti dle Davise je znázorněn na obrázku 1.

Obrázek 1 - Vizualizovaná stupnice úrovně bezpečnosti

zdroj: Davis (2011)

3.5 Transformace bezpečnostního sektoru

Otázkami bezpečnosti se trvale zabývají všechny teorie mezinárodních vztahů. Těmi nejvýznamnějšími jsou liberalismus/neoliberalismus, realismus/neorealismus, konstruktivismus, kritická teorie nebo jiné teorie, rozšiřující náhled na bezpečnost do více dimenzí jako například „Kodaňská škola bezpečnosti“. Každá z teorií je výsledkem zkoumání mezinárodních bezpečnostních vztahů z určitého úhlu pohledu. Žádná tedy není dokonalá, ani nenabízí univerzální platnost. Každá teorie tak nabízí určité paradigma, kterým poté zkoumá mezinárodní vztahy. Jednotlivé teorie se přitom mohou doplňovat, nemusí mezi nimi být žádné překrytí nebo naopak mohou svými paradigmaty jít proti sobě. Na bezpečnost úžeji nahlíží bezpečnostní studia jako podbor mezinárodních vztahů (Buzan a kol., 2005).

Na bezpečnostní studia se nabízejí dva základní pohledy – na jedné straně nová perspektiva „rozšiřovatelů“ a na druhé straně starší, vojensky a státocentricky orientovaný program tradicionalistů/realistů. V kapitole budou oba pohledy srovnány a zhodnoceny jejich přínosy a limity. Bezpečnostní studia vznikla po druhé světové

válce jako obor mezinárodních vztahů. Hlavním předmětem bezpečnostních studií je koncepce bezpečnosti a jejího místa v zahraniční politice národních států nebo mezinárodních organizací (Buzan a kol., 2005).

Vývoj zaměření bezpečnostních studií byl významně ovlivněn obdobím Studené války, kdy byla bezpečnostní studia zaměřena především na vojenský rozměr bezpečnosti a vojenské nástroje bezpečnostní politiky označována jako strategická studia. Strategická studia se zabývala analýzou koncepcí přístupu západních států k SSSR a Varšavské smlouvě. Významná úloha byla věnována problematice jaderného arzenálu a koncepcím jaderného odstrašování. Pro toto období byl hlavním teoretickým základem pro analýzu klasický realismus. Realismus se zaměřuje na sílu jednotlivých států a na jejich vliv na mezinárodní politiku. Za hlavní rys chování států realisté považují trvalé úsilí o naplňování jejich zájmů. Na nejvyšším místě v hierarchii zájmů všech států stojí životní zájmy, jimiž jsou přežití státu, zachování jeho územní celistvosti a politické svrchovanosti. Realisté mají při identifikaci bezpečnostních témat usnadněnou úlohu, neboť bezpečnost *de facto* ztotožňují s oblastí vojenství a ozbrojených sil. Pokud však je bezpečnost z tohoto vojenského vymezení vyvázána a aplikována na širší a komplexnější (nevojenské) pole témat, musí se pro analýzu použít jiný, rozšířený teoretický základ (Buzan a kol., 2005).

Motivací pro rozšíření teoretického základu o nevojenská témata byl nárůst významu ekonomické a environmentální agendy v mezinárodních vztazích, k němuž docházelo v 70. a 80. letech 20. století. V 90. letech se také zvýšil zájem o problematiku mezinárodního zločinu a skupinových identit. Většinu zastánců rozšiřování výzkumu vedla naléhavost nových a často nevojenských zdrojů bezpečnostních hrozeb. Buzan, Waeber a de Wilde rozšířili oblast analýzy bezpečnosti kromě vojenského sektoru o další 4 sektory: Ekonomický, společenský, politický a environmentální. Rozšíření umožňuje koherentní analýzu bezpečnosti, vzhledem k tomu, že zahrnuje jak pohled realistů na vojenskou bezpečnost, tak multisektorový pohled zástupců kodaňské školy bezpečnosti. Buzan (1991) pojal úlohu sektorů v bezpečnostní analýze následovně: „Z obecného hlediska se vojenská bezpečnost týká dvouúrovňového vzájemného působení na jedné straně útočných a obraných schopností států a na straně druhé toho, jak státy vnímají úmysly a záměry ostatních.

Pod politickou bezpečností rozumíme organizační stabilitu států, systémy vládnutí a ideologie, které slouží jako jejich legitimizační nástroje. Ekonomická bezpečnost zahrnuje přístup ke zdrojům, finančním prostředkům a trhům, bez nichž nelze udržet přijatelnou životní úroveň a dostatečnou státní moc. Společenská bezpečnost se týká udržitelnosti tradičních forem jazyka, kultury, a náboženské a národní identity a zvyků, to vše v přijatelných podmínkách rozvoje. Environmentální bezpečnost je založena na zachování lokální i celoplanetární biosféry coby základního podpůrného systému, na němž závisí existence všech dalších forem lidské činnosti.“

3.6 Teorie bezpečnostního dilematu

S teorií transformace bezpečnostního sektoru úzce souvisí i teorie bezpečnostního dilematu. Jedná se o jeden ze základních pojmů realistické školy teorie mezinárodních vztahů. Jako jeden z prvních se problematice bezpečnostního dilematu věnoval John Herz. Bezpečnostní dilema obvykle vzniká, když stát usiluje určitými kroky k posílení vlastní bezpečnosti. Tím zakládá reakce druhého státu či více ostatních států, které poté zpětně snižují bezpečnost prvního státu. Státy totiž obecně mají problém správně rozeznat, zda v chování ostatních států převažují obranné úmysly či útočné záměry. Typickým jednáním státu je však očekávání nejhoršího možného scénáře. Bezpečnostní kroky prvního státu tedy relativně oslabují bezpečnost státu druhého. Reakce druhého státu poté probíhají ve dvou etapách. Nejprve se kroky prvního státu vyhodnocují, poté se na ně odpovídá. Druhá etapa obvykle končí posílením bezpečnostního potenciálu druhého státu a vzniká tak spirálový proces relativního posilování jednoho státu a oslabování státu druhého (Herz, 1950).

Na Herze navázal v 70. letech 20. století R. Jervis. Ten se zaměřil zejména na problémy spojené s vnímáním bezpečnostní situace. Problematiku bezpečnostního dilematu převedl do roviny teorie her – zejména potom na hru „Vězňovo dilema“. Pojímal to jako jednu z metod jak ukázat, že konfrontace a válka jsou nákladné, zatímco spolupráce znamená přínosy a proto je výhodnější usilovat o zlepšování vzájemných vztahů mezi možnými protivníky (Jervis, 1978). Stejně jako bezpečnostní studia se i teorie bezpečnostního dilematu vyvíjí. Nová bezpečnostní dilemata se od klasických

bezpečnostních dilemat liší hlavně v jednom ohledu. Zatímco u klasického bezpečnostního dilematu první stát věděl, proti komu uplatňuje jednotlivá bezpečnostní opatření (obvykle stát A proti státu B), u nových bezpečnostních dilemat je protivník obtížně definovatelný. Důvodem je zejména nárůst mezinárodního a poté globálního terorismu (Eichler, 2006).

Globální terorismus se liší od národního nebo mezinárodního terorismu zejména několika charakteristickými rysy. Globální teroristé nemají na rozdíl od národních či mezinárodních teroristů národní, ale celosvětovou identitu. Jako noví činitelé mezinárodních bezpečnostních vztahů se staví do role mstitelů bojujících proti utrpení, strádání a ponížení jedné pětiny všeho lidstva, které žije v mnoha státech dvou světadílů (Asie a Afriky) a které navíc má více či méně početné diaspory v Evropě a v Severní Americe. Jejich nejvyšší předáci vytvořili pod vedením Usámy bin Ládina síť, která pokrývá čtyři kontinenty, ve kterých se přijímají klíčová rozhodnutí a odehrávají se ty nejdůležitější události. Jde o Asii, Afriku, Evropu a Ameriku. Druhý důvod je v tom, že také oběti pocházejí téměř z celého světa – např. při útocích z 11. září to byli lidé ze všech kontinentů. Globální teroristé se neomezují pouze na jeden stát nebo na jeho vnitřní politiku. Usilují o vysoký počet obětí, který svými psychologickými dopady přesahuje státní hranice a ovlivňuje veřejné mínění nejen v jedné zemi, ale v celém regionu či dokonce na celém světě. Tím se globální terorismus zásadně odlišuje od terorismu na národní úrovni (Eichler, 2006).

3.7 Teorie bezpečnostních komplexů

Jako ústřední jednotka analýzy byl pro tuto práci zvolen region východní Afriky. Z hlediska analytických rovin tvoří regiony zvláštní třídu subsystémů. Regiony jsou samy o sobě předmětem analýzy neboli specifickými oblastmi, v nichž lze hledat výsledky výzkumu i zdroje teoretického vysvětlení. Podstata regionálních systémů lze vysvětlit v myšlení Hanse Mouritzena. Mouritzen (1997) vychází z podstaty, že státy jsou teritoriálně ukotveny. Pokud jsou jednotky systému (státy) mobilní – jak tomu často bylo až do patnáctého století – okolí každé z těchto jednotek v určitém časovém horizontu ustanoví svébytný systém spíše než konkrétní část tohoto systému.

Pokud jsou ale státy teritoriálně ukotvené, každý z nich se bude nacházet v relativně stabilním regionálním prostředí tvořeném nejvýznamnějšími státy v jejich geografické blízkosti. Mouritzenovo pojetí klade důraz na vojenský a politický sektor a legitimuje tím klasickou státocentrickou teorii bezpečnostních komplexů a zároveň poskytuje indicie, odkud začít při zkoumání bezpečnostních vztahů v ostatních sektorech. Například ve společenském sektoru lze u jednotek typu národa očekávat podobnou vázanost na dané území jako u států a následně tedy vznik regionálních uskupení. Avšak v ekonomickém sektoru existuje možnost, že některé subjekty jako jsou firmy nebo zločinecké gangy budou disponovat vysokou mobilitou. V tomto sektoru se dá předpokládat silnějšího vlivu systémové globální logiky a naopak ustupujícího významu regionálních formací (Buzan a kol., 2005).

Logika bezpečnostních regionu pramení ze skutečností, že mezinárodní bezpečnost není definována v absolutních, nýbrž relativních (vztahových) pojmech. Mezinárodní bezpečnost je především záležitostí vzájemných vztahů společenských jednotek motivovaných bezpečnostními hrozbami a zranitelnostmi, ačkoliv někdy označuje také postoje, které tyto kolektivní celky zaujímají vůči přírodním hrozbám. Důraz na vztahový charakter bezpečnosti koreluje s názory významných představitelů bezpečnostních studií jako je Herz, Wolfers nebo Jervis, kteří stavěli do popředí dynamické vztahové procesy jako například bezpečnostní dilemata, mocenské rovnováhy závody ve zbrojení nebo bezpečnostní režimy. O bezpečnostním statusu izolované jednotky (například bezpečnosti České republiky) lze říct jen málo zajímavého a proto musí být bezpečnost zkoumána a studována v širším kontextu (Buzan a kol., 2005).

Všechny státy jsou zapojeny do globální sítě vzájemné bezpečnostní závislosti. Jelikož však politické a zejména vojenské hrozby působí na malé vzdálenosti snadněji než na velké, pocit bezpečnostní nejistoty bývá spojován s geografickou blízkostí. Státy se většinou obávají spíše svých bezprostředních sousedů než vzdálených mocností. V důsledku toho nejsou vztahy vzájemné bezpečnostní závislosti v různých oblastech mezinárodního systému jako celku homogenní. Standardní model vzájemné bezpečnostní závislosti v geograficky roztržštěném a anarchickém mezinárodním systému představují regionálně definované shluky, jež jsou nazývány bezpečnostními

komplexy. Mezi státy uvnitř těchto komplexů je vzájemná bezpečnostní závislost výrazně intenzivnější než v případě států, které se nacházejí mimo ně. Bezpečnostní komplex tedy může být definován jako skupina států, jejichž hlavní bezpečnostní náhledy a problémy jsou natolik provázané, že záležitosti národní bezpečnosti každého z nich nelze přiměřeným způsobem analyzovat či řešit odděleně.

Dynamiku a strukturu bezpečnostního komplexu utvářejí státy nacházející se v jeho rámci. Konkrétně to, jak se navzájem vnímají a jak mezi sebou interagují. Jednotlivé bezpečnostní komplexy jsou stabilní, nikoli však trvalou součástí mezinárodního systému (Buzan a kol., 2005). Vnitřní dynamiku bezpečnostního komplexu lze zachytit na stupnici, která určuje přátelský či nepřátelský charakter vzájemné bezpečnostní závislosti. Na jejím negativním konci se nacházejí komplexy vzniklé na základě konfliktu, v nichž vzájemná závislost vyvěrá ze strachu, soupeření a vnímání ostatních jako bezpečnostních hrozeb. Uprostřed leží bezpečnostní režimy, ve kterých se státy ještě nepřestaly navzájem pokládat za hrozbu, ovšem v zájmu omezení bezpečnostních dilemat uzavřely dohody přinášející alespoň určitou jistotu. Pozitivní konec spektra tvoří pluralistické bezpečnostní společenství. Členové tohoto společenství se ve vzájemných vztazích nechystají použít sílu a nečekají to ani od druhých. Podle této teorie jsou bezpečnostní komplexy přirozeným důsledkem fungování anarchického mezinárodního systému. Při zachování stejných podmínek by tedy takovéto komplexy měly vznikat všude. Případná neexistence takového komplexu jde vysvětlit dvěma okolnostmi. V prvním případě jsou v některých částech světa státy tak slabé, že pokud vůbec působí mimo své hranice tak pouze minimálně. Bezpečnostní priority těchto států jsou zaměřeny dovnitř a vnější interakce v oblasti bezpečnosti nedostačují k vytvoření bezpečnostního komplexu. Druhý případ nastane, pokud je přítomnost vnějších mocností dostatečně silná na to, aby zvrátila fungování dynamiky bezpečnostních vztahů komplexu. Taková situace se nazývá překrytí (overlay) a zahrnuje rozmístění ozbrojených sil v oblasti překrytého státu intervenující mocností (mocnostmi) (Buzan a kol., 2005).

Klasický přístup k analýze regionální bezpečnosti hledá charakteristické vzorce vzájemných vztahů v oblasti bezpečnosti, které jsou dostatečně vyhraněné na to, aby odlišovaly určité seskupení států od sousedících zemí. Klasická teorie

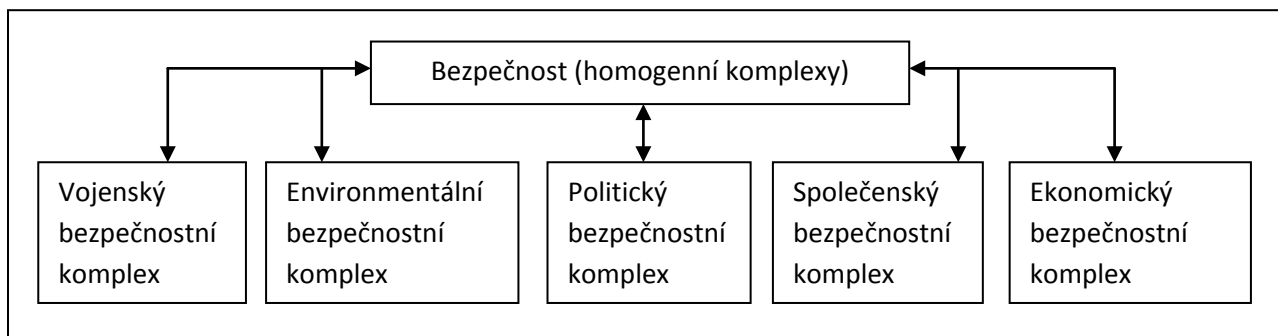
bezpečnostních komplexů byla určena pro výzkum politického a vojenského sektoru a jejími referenčními objekty proto byly státy. Z tohoto důvodu měly bezpečnostní regiony několik specifických vlastností. Sestávaly ze dvou a více států, přičemž státy představovaly geograficky koherentní uskupení. Vztahy mezi těmito státy musely fungovat na principu vzájemné bezpečnostní závislosti (ta mohla mít jak pozitivní tak negativní charakter, ale musela být výrazně silnější než ve vztahu ke státům mimo komplex). Vzorce vzájemné bezpečnostní závislosti musely být hluboce ukotvené (přestože nikoli permanentní).

Buzan (1991) klasickou teorii bezpečnostních komplexů překročil tím, že otevřel analýzu širšího spektra bezpečnostních sektorů. Hlavní otázkou bylo, zdali povede bezpečnostní dynamika v nevojenských sektorech k vytváření významných regionálních uskupení nebo se díky jejich specifické logice fungování přenesou pozornost na vyšší systémovou nebo nižší lokální rovinu. Při rozšiřování teorie bezpečnostních komplexů o další sektory mimo vojenský a politický existují dva způsoby, jak toho dosáhnout. Jedná se o homogenní a heterogenní komplexy, které budou představeny v následující podkapitole.

3.7.1 Homogenní komplexy

V přístupu homogenních komplexů je zachován klasický předpoklad, že bezpečnostní komplexy zůstávají uvnitř konkrétních sektorů a sestávají tudíž ze specifických forem interakcí mezi podobnými druhy jednotek jako je například mocenské soupeření mezi státy. V tomto pojetí se v různých sektorech ustavují různé typy komplexů, tj. vojenské komplexy jsou tvořeny převážně státy, společenské komplexy identitárně založené jednotky jako jsou např. národy a ekonomický sektor národními ekonomikami jednotlivých zemí (Buzan a kol., 2005). Fungování homogenních komplexů představuje obrázek 2.

Obrázek 2 - Homogenní komplexy

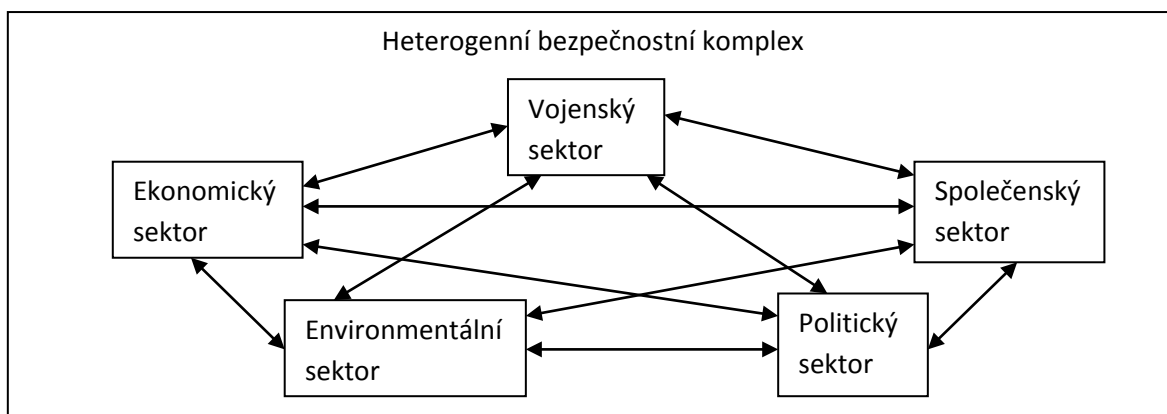

zdroj: vlastní

3.7.2 Heterogenní komplexy

Tento přístup naopak opouští domněnku, že bezpečnostní sektory jsou uzamčeny do odpovídajících sektorů. Předpokládá se, že bezpečnostní logika regionu může zahrnout různé druhy aktérů interagujících napříč dvěma nebo více sektory. Tím je myšlen například souhrn států, národů, etnik, firem, regionálních uskupení, vzájemně se ovlivňující napříč politickým, společenským, ekonomickým, vojenským a environmentálním sektorem jak lze vidět na obrázku 3 (Buzan a kol., 2005).

Obrázek 3 - Heterogenní bezpečnostní komplex

zdroj: vlastní

Buzan a kol. (2005) dodávají, že obě alternativy jsou principiálně možné a je na výzkumníkovi, aby se rozhodl, který přístup se k analyzovanému případu hodí více. Výhodou heterogenních bezpečnostních komplexů je propojení aktérů napříč sektory, což autorovi výzkumu umožňuje zachovat jednotný analytický rámec a zaznamenávat nevyhnutelné přelévání mezi jednotlivými sektory. Homogenní čili sektorově specifické bezpečnostní komplexy (jež by zahrnovaly také klasický vojensko-politický model s dominantním postavením státu) naproti tomu vyžadují konstrukci zvláštních analytických rámců pro každý sektor. S pomocí homogenních komplexů lze izolovat bezpečnostní dynamiku charakteristickou pro daný sektor, ovšem zůstávají zde 2 problémy. Jedním je otázka jak oddělené rámce opětovně složit v jeden celek. Druhý problém spočívá v možnosti vytracení vazeb mezi jednotlivými sektory z analýzy. Při zkoumání jednoho sektoru po druhém lze narazit na vzorce bezpečnostních vztahů, které do sebe navzájem nezapadají (Buzan a kol., 2005).

4 Analytická část

4.1 Výdaje na obranu

Výdaje na obranu jsou peněžní částka vynaložená státem na ozbrojené složky v průběhu jednoho roku. Částka je určena v amerických dolarech a od národní měny je převedena 2 způsoby – buď za použití konstantních, nebo aktuálních směnných kurzů. Vzhledem k různé metodice převodu měnových jednotek může být mezi jednotlivými výsledky relativně vysoký rozdíl v závislosti na fluktuaci směnných kurzů. V praxi se používají dvě metodiky výpočtu výdajů na obranu. První používá britský Mezinárodní institut pro strategická studia (International Institute for Strategic Studies – IISS). Pro výpočet výdajů na obranu používá průměrných plovoucích směnných kurzů. V této práci bude pro analýzu použita druhá metoda, kterou používá Stockholmský mezinárodní institut pro výzkum míru (Stockholm International Peace Research Institute – SIPRI). Na rozdíl od první metodiky využívané IISS je založený

na současných směnných kurzech. Obě zmíněné metodiky poté převedou výdaje na obranu do relativních čísel pomocí procentuálního vyjádření z HDP.

Do výpočtu výdajů na obranu se kromě výdajů na samotnou státní armádu počítají výdaje na mírové sbory (peacekeeping forces), ministerstvo obrany a ostatní vládní kanceláře zapojené do obrany státu, polovojenské jednotky – pokud je jejich výcvik a vybavení financováno ze státního rozpočtu a předpokládá se jejich možné nasazení a také výdaje na vesmírné programy. Dále výdaje zahrnují platy vojenských i civilních zaměstnanců, penze vysloužilým vojákům, transferové platby bývalým zaměstnancům, údržba vojenských prostorů, zadávání veřejných zakázek, výzkum a vývoj a vojenská pomoc (výdaje na straně donora). Do výdajů na obranu se naopak nepočítají náklady na civilní obranu, současné náklady na již ukončené vojenské aktivity, benefity pro veterány, konverze a znehodnocování zbraní (sipri.org, 2015).

Zmíněná metodika nemůže být aplikována dokonale na všechny státy. Zejména v případě států, jejichž administrativa není na dostačující úrovni, je možné předpokládat určitou statistickou chybu. Případně je možné, že některé státy z důvodu rozdílné metodiky do výdajů na obranu nezapočítají některou z výše zmíněných položek (worldbank.org, 2015).

Výše výdajů obranu se liší mnoha determinanty. Těmi hlavními jsou zejména velikost a struktura armády, ekonomický vývoj, aktuální bezpečnostní situace v regionu nebo zapojení státu do některého bezpečnostního společenství.

4.1.1 Výdaje na obranu – Džibutsko

Džibutsko je rozlohou 23 200 km² nejmenším z analyzovaných států, avšak vzhledem ke svému geopolitickému postavení mezi Somálskem, Eritreou, Adenským zálivem a strategickým průlivem Bab-al-Mandab, který spojuje Adenský záliv s Rudým mořem (jedna z nejdůležitějších námořních tepen na světě) (reuters.com, 2015) se jedná o strategicky významný stát v regionu. Těmito skutečnostem odpovídají i relativně vysoké výdaje na zbrojení, které se v procentuálním vyjádření pohybovaly v letech 1988 až 2006 mezi 7 a 5 %. Až v letech 2007 a 2008 postupně klesaly (sipri.org, 2015). Vysoké výdaje na počátku 90. let se dají obhájit občanskou válkou mezi tehdejší vládou

a Frontou za obnovu jednoty a demokracie (Front for the Restoration of Unity and Democracy – FRUD). Jednalo se de facto o etnický konflikt, v němž vládní strana PRP (People's Rally for Progress) reprezentovala etnikum Issa a opoziční FRUD (v té době nebyla legitimní politickou stranou) etnikum Afar (Barrington, 2006). Občanská válka oficiálně skončila v roce 1994 a již v tomto roce lze pozorovat pokles relativních výdajů na obranu (přestože boje trvaly v různé intenzitě až do roku 2001). Relativní nárůst výdajů byl zaznamenán i v letech 2001 až 2003 a 2004 až 2006 (sipri.org, 2015). V tomto období nevedlo Džibutsko s žádným státem konflikt a lze tedy usuzovat, že se tak dělo na základě preventivních opatření vzhledem k agresivní politice Eritreji, která vedla v letech 1998 až 2000 pohraniční konflikt s Etiopií. Džibutsko v této válce logisticky podporovalo Etiopii poskytnutím svých přístavů pro transport etiopského zboží. Eritrea na to Džibutsko obvinila, že přes své přístavy pošle do Etiopie i vojenský materiál (globalsecurity.org, 2015).

Z důvodu nedohledatelnosti dat po roce 2008 nelze zjistit, jestli se výdaje na obranu zvýšily po konfliktu mezi Džibutskem a Eritreou z června 2008. Konflikt se týkal sporného území v pobřežní oblasti na severu Džibutska Ras Doumeria. Rozlohou malý poloostrov Ras Doumeria byl předmětem sporu již v minulosti a to v letech 1935, kdy byl v rámci Francouzsko-Italské dohody přisouzen tehdejší Italské Eritreji (Džibutsko bylo v té Francouzské Somálsko pod koloniální nadvládou Francie) a v roce 1996, kdy Džibutská vláda obvinila Eritreu z ostřelování Ras Doumeria a města se stejným názvem (reuters.com, 2008). Od podzimu 2014 se zhruba 1 000 džibutských vojáků podílí na misi OSN AMISOM v sousedním Somálsku společně s Keňou, Etiopií, přechodnou somálskou vládou a somálskými nevládními polovojenskými skupinami (amisom-au.org, 2015). Důležitou roli hraje v případě Džibutska zahraniční vojenská pomoc, jenž do Džibutska směřuje zejména z bývalé koloniální mocnosti Francie, která Džibutsko logisticky a politicky podpořila v konfliktech proti Eritreji a v současnosti má v Džibutsku dislokovaný 5. zámořský regiment (troupesdemarine.org, 2015). Další státy, které mají v Džibutsku své základny jsou USA a Japonsko (africom.mil, 2015; yomiuri, 2011). USA mají na základně Camp Lemmonier umístěnou jedinou stálou základnu na africkém kontinentu a zároveň ji využívají jako hlavní základnu pro operaci Trvalá svoboda v Rohu Afriky (Enduring Freedom – Horn of Africa).

V červenci 2011 otevřela v Džibutsku námořní základnu Japonsko. Hlavní důvod vzniku japonské základny byl monitoring pirátských aktivit v Adenském zálivu a Indickém oceánu.

V absolutních číslech odpovídají výdaje a obranu faktu, že se jedná o nejmenší z analyzovaných států s nejmenší armádou a jsou tedy nejnižší z analyzovaných zemí (viz tabulka 1). Nejvyšší výdaje byly ve sledovaném období investované v roce 1988 – 70 mil. USD. Nejméně se potom do obrany investovalo v roce 2001 – 36,5 mil. USD (sipri.org, 2015).

Tabulka 1 - Výdaje na obranu - Džibutsko

Rok	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Výdaje na obranu v % z HDP	7	6,9	6,7	6,7	6,8	6,2
Výdaje na obranu v mil. USD	70	68	63,2	60,4	61,8	54,7
	1994	1995	1996	1997	1998	1999
	5,8	5,8	5,1	5,5	5,7	5,5
	50,8	46,7	37,3	39,4	38,8	38,8
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	5,1	4,9	6	7,2	5,6	6,3
	37,1	36,5	46,3	57,1	49,5	57,6
	2006	2007	2008			
	6,4	4,1	3,7			
	61,5	40,8	38,3			

zdroj: SIPRI

4.1.2 Výdaje na obranu – Eritrea

Politicky se Eritrea profiluje jako autoritářská až totalitní země. Přestože je oficiální formou vlády prezidentská republika, jedná se de facto o diktaturu charakterizovanou vládou jedné strany, kterou je krajně levicová Lidová fronta za demokracii a spravedlnost (People's Front for Democracy and Justice PFDJ). Zároveň se jedná o jediný legitimní politický subjekt v zemi (bbc.com, 2015). Bezpečnostní dynamika regionu východní Afriky byla od 90. let výrazně ovlivněna osamostatněním Eritreje od Etiopie v roce 1991 a vzniku samotného státu Eritrea v roce 1993. Od té doby vedla Eritrea tři konflikty o sporná území – v letech 1995 a 1996 s Jemenem o Hanišské

ostrovy, v letech 1998 až 2000 s Etiopií o sporné území na hranicích a v roce 2008 menší hraniční konflikt s Džibutskem (bbc.com, 2015). Kromě toho měla Eritrea špatné vzájemné vztahy se Súdánem a to z důvodu údajné podpory súdánských rebelů ze strany Eritreje a sponzorování protivládních eritrejských hnutí Súdánem. Jejich vztahy se zlepšily v roce 2004 a od tohoto roku také sílí vojenská a obchodní spolupráce se Súdánem (bbc.co.uk, 2004).

Výdaje na obranu byly v Eritreji relativně vysoké. V relativních číslech byly na přelomu tisíciletí dokonce jedny z nejvyšších na světě. V analyzovaném období se jednalo o 34,4 % HDP (viz tabulka 2). Pro srovnání – výdaje na obranu Etiopie, která v roce 1999 vedla s Eritrejí válku, byly 8,4 % HDP. Oficiální data dle SIPRI končí v roce 2003 a nejsou k dispozici ani odhady, tudíž není možné analyzovat například změnu v roce 2008, vzhledem ke konfliktu s Džibutskem nebo změnou výdajů na obranu ve vztahu k novým bezpečnostním dilematům (sipri.org, 2015).

Vysoké výdaje na obranu se objevují i v absolutních číslech. V roce 1999, kdy byly výdaje nejvyšší – 908 milionů dolarů, byly výdaje na obyvatele 239,2 USD (viz tabulka 2). Na obou řádcích tabulky můžeme vidět nárůst jak relativních, tak absolutních výdajů v letech 1995 a 1996, kdy Eritrea válčila s Jemenem a v letech 1998 až 2000, kdy probíhal konflikt s Etiopií (sipri.org, 2015).

Tabulka 2 - Výdaje na obranu - Eritrea

Rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Výdaje na obranu v % z HDP	21,3	12,7	19,5	20,3	11,9	32,5
Výdaje na obranu v mil. USD	379	272	427	486	307	857
	1999	2000	2001	2002	2003	
	34,4	23,7	22,1	20,7	20,9	
	908	756	559	534	522	

zdroj: SIPRI

4.1.3 Výdaje na obranu – Etiopie

Etiopie se od ostatních analyzovaných zemí odlišuje několika zásadními skutečnostmi. Jedná se o jedinou zemi, která nebyla kolonizována (s výjimkou okupace Itálií v letech

1936 – 1941) a také o jedinou vnitrozemskou zemi (Záhořík, 2010). V případě Etiopie lze mezi lety 1988 a 2001 sledovat relativně silné kolísání výdajů na obranu. V roce 1989 vyčlenila etiopská vláda 9,6 % HDP na obranu (sipri.org, 2015). Vysoké výdaje mohou souviset s tehdejší nestabilní politickou situací, kdy v zemi panovalo sucho a hladomor. Zároveň proti sobě bojovaly vládní komunistická Etiopská strana práce (Workers' Party of Ethiopia – WPE), která v zemi zavedla ústavu podle sovětského vzoru a Etiopskou lidovou revoluční demokratickou frontou (Ethiopian Peoples' Revolutionary Democratic Front – EPRDF), která vznikla jako opozice z etnických založených hnutí a Tigrayanské lidové osvobozené fronty (Tigrayan Peoples' Liberation Front – TPLF). Mengista byl opozičními vojsky donucen ze země emigrovat v květnu 1991. Důvodem pro vysoké výdaje na rezort obrany byl i dlouhodobý konflikt s Eritreou o její nezávislost mezi lety 1961 a 1991 (bbc.com, 2015). Výdaje v následujících letech klesaly až na 1,8 % HDP v roce 1996. Další válka s Eritreou mezi lety 1998 a 2000 výdaje na obranu opět zvýšila až na hodnotu 8,4 % HDP v roce 1999. V následujících letech výdaje na obranu konstantně klesaly až na 0,8 % v roce 2013 (sipri.org, 2015). Takové snížení má několik důvodů. Po roce 2000 snižovala etiopská armáda postupně stavy vojenského personálu až na hodnotu 138 000 vojáků (viz podkapitola 4.2.3) v roce 2012. Strukturální snížení stavů armády znamenalo kromě snížení platů i nižší prioritu pro obnovování armádní výzbroje a techniky, jelikož poškozené vybavení se mohlo dodat prostřednictvím skladových zásob. Všechny tyto důvody znamenaly možnost pro snížení výdajů na obranu ve zmíněném období.

Tabulka 3 - Výdaje na obranu - Etiopie

Rok	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Výdaje na obranu v % z HDP	8,1	9,6	8,5	5,3	2,7	2,9
Výdaje na obranu v mil. USD	563	664	634	315	186	206
	1994	1995	1996	1997	1998	1999
	2,4	2	1,8	3,4	6,7	8,4
	190	160	180	330	695	1102
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	7,5	4,4	3,4	2,8	2,5	2,3
	994	632	520	427	464	459
	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	1,7	1,3	1,1	1	0,9	1,1
	414	380	303	300	298	286
	2012	2013				
	0,9	0,8				
	.	.				

zdroj: SIPRI

4.1.4 Výdaje na obranu – Keňa

Ze všech analyzovaných států má Keňa nejstálější vývoj relativních výdajů na obranu. V analyzovaných letech 1988 až 2013 se hodnota stabilně pohybovala mezi 1-3 % HDP, přičemž nejvyšší relativní výdaje na obranu byly alokovány v letech 1988 a 1990 ve výši 2,9 % HDP a nejnižší v letech 1998 a 1999 – 1,2 % HDP. Na rozdíl od relativních výdajů lze ve sledovaném období vypořádat změnu výdajů na obranu v absolutních číslech. Z tabulek lze odvodit určitou korelaci mezi klesajícími relativními a absolutními výdaji v první polovině 90. let, avšak z rychlejšího poklesu absolutních výdajů lze usuzovat, že ve sledovaném období klesalo i keňské HDP (sipri.org, 2015).

Nízké výdaje na obranu lze v případě Keni vysvětlit relativně dobře vybavenou a početně malou armádou. Taková armáda nevyžaduje nárazové navýšení, ale spíše stabilní míru výdajů (Hackett, 2014). Dalším důvodem může být fakt, že Keňa kromě občanské války v Somálsku nevedla ve sledovaném období žádný mezistátní konflikt a nesousedí s agresivním státem, jehož přítomnost by mohla vzbudit klasické

bezpečnostní dilema, jako to může být například v případě sousedních států Eritreje (bbc.org, 2015).

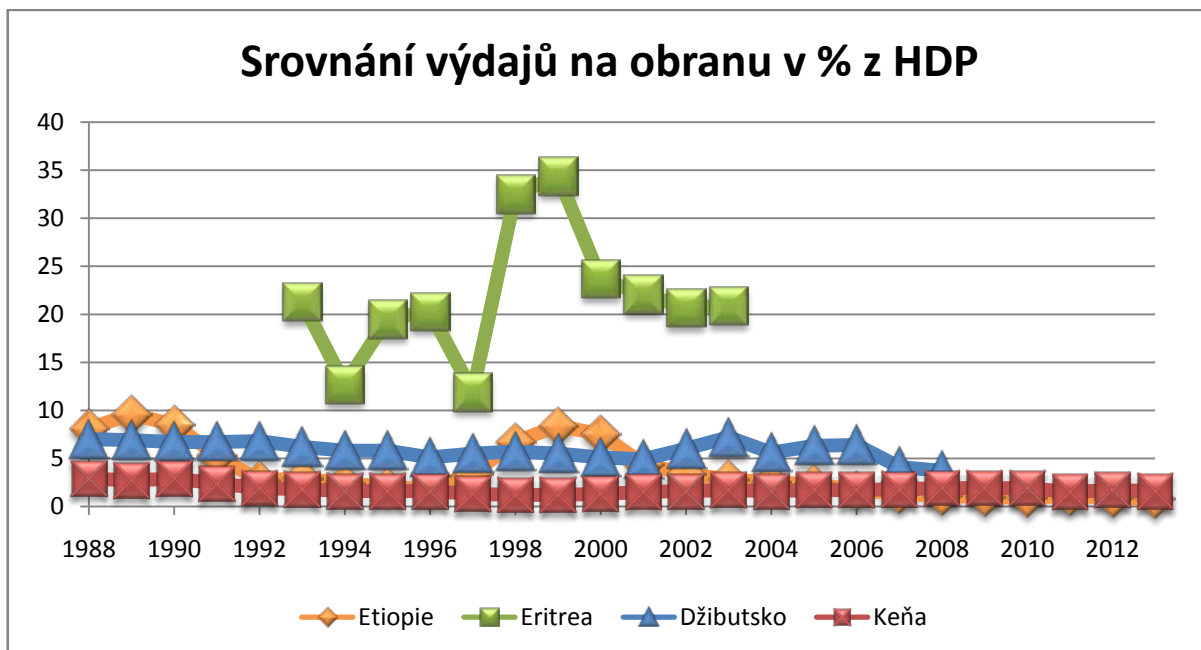
Tabulka 4 - Výdaje na obranu - Keňa

Rok	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Výdaje na obranu v % z HDP	2,9	2,7	2,9	2,4	1,9	1,8
Výdaje na obranu v mil. USD	853	798	829	646	475	397
	1994	1995	1996	1997	1998	1999
	1,6	1,6	1,6	1,3	1,2	1,2
	330	382	447	425	400	389
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	1,3	1,5	1,6	1,7	1,6	1,7
	418	481	518	523	516	544
	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	1,7	1,8	1,9	1,9	1,9	1,5
	538	602	575	589	603	507
	2012	2013				
	1,7	1,6				
	.	.				

zdroj: SIPRI

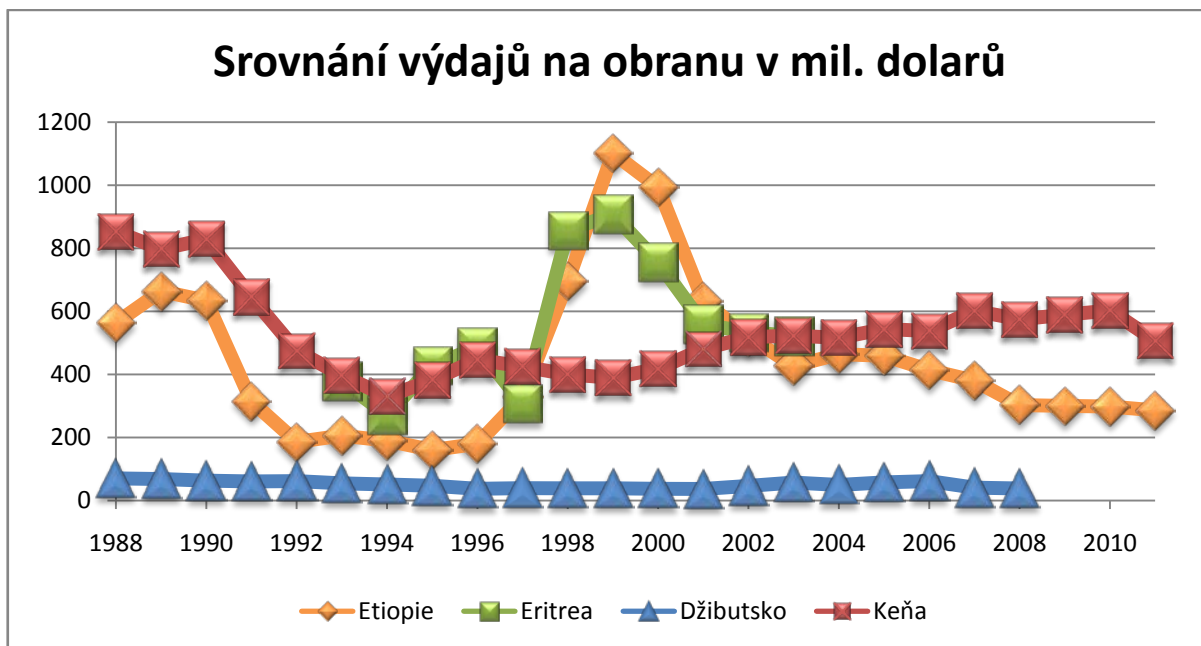
4.1.5 Dílčí shrnutí – výdaje na obranu

Z analýzy srovnání výdajů na obranu lze zejména v případě Eritreji a Etiopie určit roky, kdy státy vedly válku (viz grafy 1 a 2). Obzvláště v případě Eritreji lze vypočítat vysokou úroveň výdajů oproti ostatním analyzovaným státům jak v relativních, tak absolutních číslech. Výdaje korelují s obecně agresivní politikou eritrejského režimu.

Graf 1 - Srovnání výdajů na obranu v % z HDP, zdroj: SIPRI

Z grafů lze dále vyčíst nízké absolutní výdaje Džibutsko, které jsou dány faktem, že se jedná o stát s nejmenší armádou z analyzovaných zemí. Přesto lze pozorovat od roku 2002 vyšší relativní výdaje do bezpečnostního sektoru, než v případě Etiopie a Keni, jejíž důsledek je pravděpodobná nižší vnímaná úroveň bezpečnosti ve vztahu k agresivní politice Eritreje. Dále lze analyzovat v čase se měnící HDP Keni a zvýšení relativních i absolutních výdajů Etiopie v druhé polovině 90. let v důsledku mezistátního konfliktu s Eritreou.

Graf 2 - Srovnání výdajů na obranu v mil. dolarů, zdroj: SIPRI

4.2 Vývoj struktury ozbrojených sil

4.2.1 Džibutsko

Armáda Džibutska se svojí velikostí řadí mezi menší armády na africkém kontinentu. Z hlediska celkového počtu armádního personálu je džibutská armáda s 12 950 vojáky na 22. místě v Africe. Z toho 10 450 vojáků jsou aktivní vojáci a 2 500 rezervních vojáků. Služba v armádě je v Džibutsku dobrovolná a přihlásit se do ní můžou občané státu po dosažení 18 let. Armáda Džibutska se skládá ze 4 složek a to z pozemních sil, letectva, námořnictva a četnictva. Složka s nejvyšším podílem personálu jsou pozemní síly se zastoupením přibližně 8 000 lidí. Následuje námořnictvo s přibližně 1 000 námořníků a letectvo s 250 vojáky. Specifickou složkou armády Džibutska je četnictvo, které sice spadá pod armádu, ale v praxi vykonává podobné úkoly jako místní policejní složky. V řadách četnictva slouží 1 500 zaměstnanců včetně civilních pracovníků (Hackett, 2014).

Ve výzbroji džibutské armády by se měl nacházet blíže nespecifikovaný počet hlavních bitevních tanků T72 sovětského původu nakoupených od Jemenu, 60 lehkých tanků

AMX-13 francouzské provenience a zhruba dalších 170 obrněných i neobrněných kolových vozidel vyrobených v různých zemích. Námořnictvo se skládá zejména z hlídkových lodí různé provenience. Velikostně malé letectvo disponuje především transportními letadly a helikoptéry. Jediným útočným prostředkem džibutského letectva jsou 2 helikoptéry Mi-35 ruského původu. Hlavní část výzbroje a techniky pochází především z Francie, USA a SSSR/Ruska. V inventáři džibutské armády však lze najít i výzbroj a techniku z dalších více než 10 zemí, jako je například Itálie, Německo, Izrael, Belgie, Rakousko, Švýcarsko, Japonsko nebo Česká republika (Hackett, 2014).

4.2.2 Eritrea

Vysoké výdaje na obranu odráží velikost i struktura eritrejských ozbrojených sil. Eritrejská armáda je jednou z největších v Africe společně s armádami Egypta, Alžírka a Maroka. Přes relativně nízký počet obyvatel je co do počtu aktivního vojenského personálu větší, než všechny sousední státy a všechny ostatní státy analyzované v práci. V době míru má eritrejská armáda 45 000 vojáků společně s 250 000 rezervními jednotkami. Společně s odvedenci v případné válce dosahuje počet vojáků přes 320 000. Základní vojenská služba je v Eritreji dle ústavy povinná pro muže i ženy a standardně trvá 4 a půl roku. V případě války nebo aktuálního nedostatku vojáků pak může být prodloužena neomezeně nad rámec standardní doby a také se tomu často děje (Hackett, 2014).

Armáda Eritreji se skládá z pozemních vojsk, letectva a námořnictva. Nejvíce aktivního vojenského personálu mají pozemní vojska, následovaná letectvem a námořnictvem. Přesná data podílu personálu na jednotlivých složkách armády nejsou známa. Vzhledem k uzavřenosti eritrejského politického režimu nejsou přesně známé počty ani přesné verze jednotlivé techniky. Páteř eritrejské armády tvoří tanky T-55A, bojová vozidla pěchoty BMP-1 a obrněná kolová vozidla BTR-60PB. Hlavní část útočného potenciálu eritrejského letectva tvoří ruské nadzvukové letouny MiG-29 v počtu 5 kusů a Su-27 v počtu 2 kusů, 6 bojových helikoptér Mi-35 a 5 podzvukových lehkých letadel MB-339 italské provenience. Námořnictvo tvoří stejně jako v případě Džibutska

zejména menší hlídkové lodě. Hlavní část eritrejské flotily tvoří 6 moderních hlídkových lodí Super Dvora Mk2 izraelského původu. Většina výzbroje a techniky pochází ze Sovětského svazu/Ruska. Kromě SSSR/Ruska dodávají výzbroj a techniku další dodavatelé jako například Bulharsko, Izrael, USA, Čína, Itálie nebo Belgie (Hackett, 2014).

4.2.3 Etiopie

Specifika Etiopie popsané v podkapitole 4.1.3 platí i pro strukturu a velikost etiopské armády. Vzhledem k faktu, že je Etiopie vnitrozemským státem, skládá se pouze ze dvou složek a to z pozemní armády a letectva. Udržení nezávislosti v době kolonialismu pak přispělo k tomu, že se Etiopská armáda mohla dlouhodobě rozvíjet. Po válce s Eritrejí v letech 1998 až 2000 prošla Etiopská armáda velikostní restrukturalizací. Zatímco ještě v roce 2002 v jejích řadách sloužilo zhruba 400 000 vojáků (podobný počet vojáků měla armáda i během let diktatury mezi lety 1974 až 1991), v roce 2007 během války v Somálsku se její počty pohybovaly již kolem 300 000 vojáků. V roce 2011 se Etiopie zapojila do koalice s Keňou a dalšími partnery proti teroristické skupině Al Šabáb v Somálsku, přičemž v rámci mise OSN AMISOM v zemi působí dodnes. Do roku 2012 počty Etiopské armády klesly na celkem 138 000 vojáků, z čehož 3 000 mužů tvoří personál etiopského letectva (Hackett, 2014).

Jako jediná z analyzovaných zemí má Etiopie vlastní kapacity k výrobě zbraní a zbrojního materiálu. Vlastní zbrojní průmysl v zemi zavedl již v 50. letech tehdejší císař Haile Selassie. V současnosti je v Etiopii dislokováno 8 státních podniků tvořících celý zbrojní průmysl, který je schopen své armádě dodávat ruční zbraně a munici. Těmi jsou licenčně vyráběné verze sovětských a ruských palných zbraní (disec.gov.et, 2015). Páteří etiopské armády jsou tanky sovětské provenience T-55, T-62 a T-72, pancéřovaná pásová vozidla BMP-1, M113 (původ USA) a kolová vozidla BTR-60PB. Bojový potenciál etiopského letectva tvoří letouny a helikoptéry Ruské/Sovětské provenience MiG-21, MiG-23, Su-25, Su-27 a bojové helikoptéry Mi-24. Mezi zahraniční dodavatele výzbroje a techniky patří zejména Rusko/SSSR, Itálie, Izrael, USA, Ukrajina a Čína (Hackett, 2014).

4.2.4 Keňa

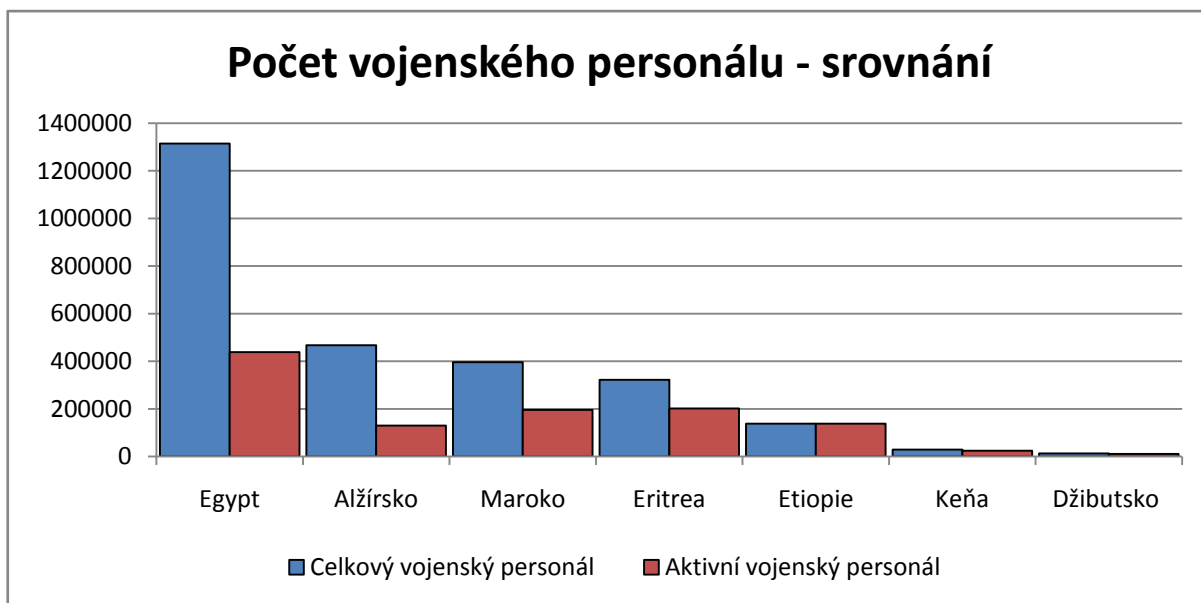
Na rozdíl od ostatních analyzovaných států se Keňa v posledních 30 letech neúčastnila jako přímý účastník žádného mezistátního konfliktu. Oproti tomu se zejména v 90. letech účastnila keňská armáda v několika misích OSN k udržení míru (Peacekeeping mission). Tím bylo zaručeno, že vojáci keňské armády získají zkušenosti, aniž by museli vést mezistátní války. Keňská vojska se zúčastnila v 90. letech následujících misí k udržení míru pod hlavičkou OSN: UNTAG v Namibii, UNOSOM v Somálsku, UNPROFOR v Jugoslávii, UNCRO a UNTAES v Chorvatsku, UNPREDEP v Makedonii, UNTAET ve Východním Timoru, MONUA v Angole (un.org, 2015). Operaci v sousední zemi podnikla Keňa v roce 2011 v rámci operace Linda Nchi proti teroristické skupině Al Šabáb v Somálsku v koalici společně se somálskou dočasnou vládou, protiislamistickými somálskými milicemi a armádou Etiopie. Operace byla ukončena v roce 2012, ale vojenské jednotky v Somálsku zůstaly v rámci nové mise Africké unie AMISOM s mandátem OSN (amisom-au.org, 2015).

Keňská armáda se skládá z pozemních sil, letectva a námořnictva. Celkový počet vojenského personálu je 29 120 vojáků, přičemž se skládá z 5 000 vojáků v rezervních útvarech a 24 120 aktivních vojáků. Páteří armády jsou původem britské tanky Vickers Mk3, ruské/sovětské pásové vozidla pěchoty BRM (verze BMP) a francouzské kolové vozidla Panhard AML. Hlavními zahraničními dodavateli výzbroje a techniky jsou USA, Spojené království, SSSR/Rusko, Ukrajina, Francie a Německo. Přesná data podílu personálu na jednotlivých složkách armády nejsou známa (Hackett, 2014).

4.2.5 Dílčí shrnutí

Velikostní struktura ozbrojených složek analyzovaných zemí relativně odpovídá vývoji bezpečnostní dynamiky v regionu. Největší armádu v regionu má Eritrea, která disponuje celkem 321 850 vojáky. Ta udržuje vysoké stavy již od roku 1991,

kdy se osamostatnila od Etiopie. Od té doby vedla 3 mezistátní konflikty a v regionu konstantně působí jako negativní činitel bezpečnostní závislosti. Nižším počtem celkového vojenského personálu disponuje Etiopie se 138 000 vojáky. Stále se jedná o relativně vysoké číslo, které je opodstatněné současnými bezpečnostními hrozbami spojenými zejména s agresivní politikou sousední Eritreje, novými bezpečnostními dilematy, aktuálním působením teroristických skupin v sousedním Somálsku a nárůstem teroristických aktivit v širším regionu východní a severní Afriky. Výrazně nižšími stavy vojenského personálu potom disponují armády Keňi a Džibutska, přičemž v řadách keňské armády působí 24 120 vojáků a 10 450 vojáků v řadách armády Džibutska. Keňa na rozdíl od Etiopie nesousedí s Eritreou a nemusí se tak obávat bezprostřední hrozby napadení armádou sousedního státu. Navíc se mohou spolehnout na kvalitní výcvik svých jednotek a zkušenosti získané v mírových misích OSN. Oproti tomu nejvíce závažnou hrozbou pro Keňu jsou teroristické skupiny působící na území Somálska, které snadno pronikají skrz nedokonale chráněnou hranici. Velikostí malá, ale dobře vycvičená džibutská armáda nemusí bránit tak velké území jako Keňa nebo Etiopie. Může se navíc spolehnout na stabilní zahraniční vojenskou pomoc (Hackett, 2014). Pro srovnání je do grafu 3 přidáno srovnání analyzovaných států se státy disponující největšími armádami (co do počtu personálu) v Africe. Těmi jsou Egypt, Alžírsko a Maroko. Důležitý je rozdíl mezi počtem celkového a aktivního vojenského personálu, přičemž ve sloupci celkového vojenského personálu jsou zahrnuty rezervní jednotky. U aktivního vojenského personálu se pak Eritrea pohybuje na druhém místě v Africe za Egyptem. Vzhledem k populaci Eritreje, která je zhruba 6,4 milionů lidí je Eritrea stát s nejvyšším počtem vojáků na 1 000 obyvatel v Africe – 50,4 vojáků na 1 000 obyvatel (celosvětově na 12. místě). V případě aktivních vojáků na 1 000 obyvatel je Eritrea se 31,6 vojáky na 2. místě na světě pouze za KILDR (Hackett, 2014).

Graf 3 - Počet celkového a aktivního vojenského personálu - srovnání, zdroj: Hackett

4.3 Vliv bezpečnosti na ekonomiku státu a lidský rozvoj

Bezpečnostní situace má vliv na rozvoj státu v různých dimenzích. Obtížné je měření vlivu bezpečnosti na indikátory lidského rozvoje jako například na HDI. Je to dáno zejména tím, že jednotlivé neekonomické složky HDI (předpokládaná doba dožití při narození; průměrná doba školní docházky; očekávaná doba školní docházky) nereflektují aktuální úroveň bezpečnosti. V takovém případě by bylo potřeba místo předpokládané doby dožití použít jiný indikátor více reflektující úroveň bezpečnosti.

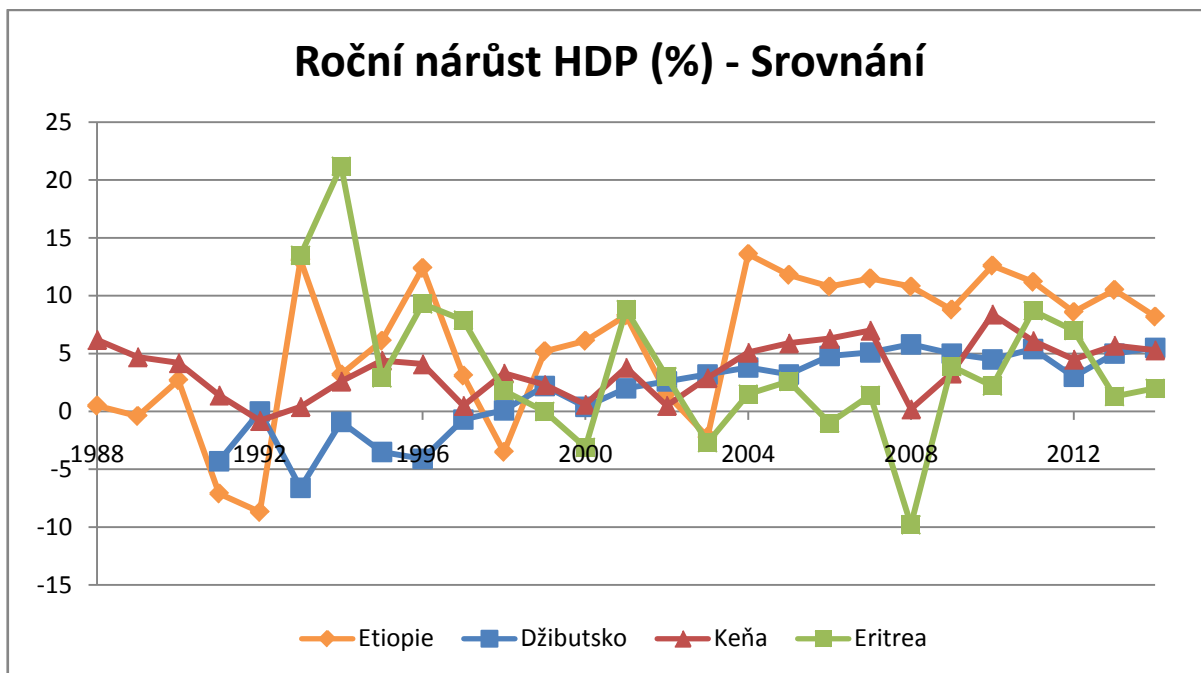
Pro vliv bezpečnosti na rozvoj je tedy nutné použít ekonomické indikátory. Nabízí se porovnání procentuálního nárůstu HDP a bezpečnostní situace v daném státě v příslušném roce. V tomto kontextu je nutné zmínit několik skutečností. Roční nárůst HDP může být nepříznivou bezpečnostní situací (včetně krajně nepříznivé situace – války) ovlivněn jak negativně, tak neutrálně tj. nemusí mít na HDP vliv žádný. V extrémních případech může mít na HDP dokonce pozitivní vliv. Vždy záleží na specifické formě konfliktu. V případě, že se konflikt bude odehrávat na hranicích mezi 2 státy v řídké obydlené, případně neobydlené oblasti, při nasazení pouze profesionálních jednotek a nízkých, či nulových ztrátách na životech nemusí mít válka

vliv na ekonomickou výkonnost země. V opačném případě tj. při válce, kde budou boje vedeny ve městech, ve kterých bude soustředěn průmysl a služby, s vysokými ztrátami na životech, bude dopad války na ekonomiku dané země negativní. Empirická data hypotézu dopadů nízké úrovně bezpečnosti na ekonomický rozvoj dokazují. HDP Iráku v roce 1991 po invazi koaličních vojsk v rámci Operace Pouštní Bouře klesl o 64 % oproti roku 1990. V roce 2003 tj. po druhé válce v Zálivu klesl jeho HDP o 33,1 %. V Jugoslávii (dnešním Srbsku) klesl HDP po Operaci Spojenecká síla o 12,1 %. Etnický konflikt ve Rwandě v roce 1994 způsobil pokles tamního HDP o 50,2 %. Negativní vliv na ekonomický rozvoj však mohou mít i konflikty menšího rozměru. Občanská válka v Burundi (vypukla v roce 1993) uvrhla stát do ekonomické recese až do roku 1997 (worldbank.org, 2015).

Vývoj HDP ve sledovaných státech tuto hypotézu dále podporují, jak lze vidět na grafech 19-23. V případě Etiopie klesal její HDP ve sledovaném období v letech 1991, 1992, 1998 a 2003. V letech 1991 a 1992 panovala v Etiopii občanská válka, která zasáhla většinu severní části státu včetně hlavního města Addis Abeby. V roce 1991 klesl HDP o 7,1 % a o rok později o 8,7 %. V roce 1998 vypukla válka mezi Etiopií a Eritreou. Zatímco Etiopii klesl meziroční HDP o 3,5 % v prvním roce války, Eritreji klesal v posledním roce války tj. v roce 2000. Vývoj odpovídá i vývoji průběhu války, kdy měla Eritrea zpočátku navrch, poté začala ztrácet, až válku (po vojenské stránce) prohrála. Meziroční HDP Etiopie klesal ještě v roce 2003 (worldbank.org, 2015) Pokles však pravděpodobně nebyl způsoben nízkou úrovní bezpečnosti v klasickém smyslu bezpečnosti, kde je nejdůležitějším vojenský a politický sektor, ale nízkou úrovní environmentální bezpečnosti v podobě sucha. Etiopské hospodářství je i dnes relativně závislé na výkonnosti zemědělství (podíl zemědělství na celkovém HDP v roce 2003 byl 40,1 %, v roce 2013 45 % - viz graf) a to je vzhledem závislosti na pěstování nezpracovaných plodin a zavlažování deštěm silně ohroženo environmentálními a ekonomickými šoky (worldbank.org, 2015). Specifickým případem ve srovnávání úrovně bezpečnosti s ekonomickým rozvojem je Eritrea. Její ekonomika byla po vyhrané válce o nezávislost s Etiopií závislá na zahraničním obchodu skrz své přístavy a zemědělství. V době války proti Etiopii v letech 1998 až 2000 posílala Etiopie svůj zahraniční obchod přes přístav v Djibouti

City, což znamenalo snížení meziročního HDP o 3,1 % (bbc.com, 2015). V roce 2003 zasáhlo úrodné oblasti v Eritreji stejné sucho jako Etiopii. Přestože odhadovaný podíl zemědělství na HDP byl v roce 2003 12,9 %, pracovalo v něm zhruba 80 % obyvatelstva. Sucho v roce 2003 snížilo příjmy obyvatel a tím i HDP ve stejném roce (worldbank.org, 2015). Propad meziročního HDP v roce 2008 nastal v roce, ve kterém Eritrea vedla ozbrojený konflikt s Džibutskem. Přestože tento - rozsahem malý konflikt - nebyl jediným determinantem propadu o 9,8 %, je vysoce pravděpodobné, že k tomuto stavu přispěl. Odehrál se v době, kdy ve světě vypukla naplno ekonomická krize, Eritrea byla upozorněna od AU, LAF, USA, Francie i OSN aby ukončila ostřelování poloostrova. V době ekonomické krize a bezpečnostní nestability pravděpodobně kleslo i saldo obchodní bilance. Vzhledem k neexistenci relevantních dat však tuto hypotézu nelze uspokojivě vyhodnotit.

V rámci analýzy byl dále zjištěn možný kauzální vztah mezi subjektivně vnímaným pocitem bezpečnosti a ekonomickým růstem. Kromě Keni vykazovaly všechny státy analýzy nárůst výdajů na obranu v případě snížení meziročního HDP a naopak snížení výdajů na obranu při zvýšení HDP. V případě Keni byl vývoj HDP nestálý a vykazoval během sledovaného období časté fluktuace, které možný dopad na výdaje na obranu zkreslil. Možný je i vliv vyššího standardu keňských ozbrojených sil, který nevyžaduje nárazové zvýšení výdajů na obranu, ale spíše udržování stálé úrovně výdajů (worldbank.org, 2015; sipri.org, 2015).

Graf 4 - Roční nárůst HDP v % - Srovnání, zdroj: worldbank.org

5 Návrhová část

5.1 Swot analýza

SWOT analýza se používá jako podklad pro návrhovou část. Identifikuje silné a slabé stránky analyzované problematiky a zároveň definuje možné příležitosti a hrozby. Zkoumání příležitostí a hrozeb slouží k predikci pravděpodobného a nejhoršího možného scénáře pro vývoj dané problematiky. SWOT analýza pro region východní Afriky je následující:

Silné stránky – Strengths	Slabé stránky – Weaknesses
<ul style="list-style-type: none"> • Silná podpora Africké Unie • Zapojení většiny států do procesu zajištění bezpečnosti v regionu • Přítomnost světových velmocí • Probíhající mise pro udržení míru 	<ul style="list-style-type: none"> • Eritrea jako negativní činitel bezpečnostní závislosti • Působení islamistických teroristů • Vysoká míra korupce • Neschopnost somálské federativní vlády zajistit bezpečnost
Příležitosti – Opportunities	Hrozby – Threats
<ul style="list-style-type: none"> • Spolupráce se světovými mocnostmi při zajištění Adenského zálivu • Větší zapojení v rámci Africké Unie, NATO, EU a dalších mezinárodních organizací • Otevření Eritreje mezinárodnímu dialogu • Spolupráce se státy BRICS¹ 	<ul style="list-style-type: none"> • Nižší úroveň bezpečnosti v důsledku klimatických změn • Zvýšená aktivita teroristických skupin • Omezené možnosti misí Africké Unie • Nárůst množství uprchlíků ze Somálska a Eritreji • Propustnost hranic států sousedících se Somálskem • Možnost rozpadu Somálska

Na základě dosavadní analýzy budou v následující části práce navržena možná řešení slabín a hrozeb za použití silných stránek a příležitostí zmíněných ve SWOT analýze. Návrhová část bude pojata jako predikce heterogenního bezpečnostního komplexu regionu východní Afriky. Bude předpokládat, že bezpečnostní logika regionu zahrnuje různé druhy aktérů interagující napříč jednotlivými sektory. Nebudou tedy navrhovány konkrétní predikce pro každý sektor zvlášť, ale v rámci výstupů ze SWOT analýzy budou provedeny pro celý komplex.

¹ Brazílie, Rusko, Indie, Čína, JAR

5.2 Aktuální bezpečnostní hrozby pro region

Hrozby pro vymezené státy regionu východní Afriky si jsou navzájem podobného charakteru. Jedná se zejména o vzestup Islámského státu a obecně islámského terorismu na Blízkém východě, na Arabském poloostrově, v sousedním Somálsku a dalších zemích, kde se jednotlivé teroristické skupiny inspirovaly dosavadními úspěchy Islámského státu. V tomto ohledu se jedná zejména o Libyi.

5.2.1 Al-Šabáb

Nejaktuálnější hrozbou pro region je v současné době džihádistická teroristická skupina Al-Šabáb. Její největší hrozba vyplývá z faktu, že se jedná o skupinu mající sídlo ve zhrouteném státu, který hraničí se třemi státy, analyzovanými v práci - Etiopií, Keňou a Džibutskem. Al-Šabáb ideologicky vyznává Saláfistický džihádismus a militantní Wahhábismus, což jsou fundamentální formy sunnitského islámu. V roce 2012 se představitelé Al-Šabábu Ahmad Umar a Ahmed Godane dohodli na koalici s Al-Kájdu a tím se de facto stali součástí Al-Kájdy na Africkém kontinentu (spolu s nigerijskou skupinou Boko Haram). Kromě aktivit v Africkém rohu bojovali ozbrojenci Al-Šabábu i v Jemenu, který od Somálska odděluje Adenský záliv. Odhaduje se, že v řadách Al-Šabábu bojuje 7000 – 9000 mužů. Jedná se tak o nejpočetnější skupinu z těch, které tvoří celou Al-Kájdu. Celkem osm zemí oficiálně považuje Al-Šabáb jako teroristickou skupinu včetně USA, Spojeného království a dvou islámských zemí – Spojených arabských emirátů a Indonésie. Teroristé z Al-Šabábu jsou jedni z neaktivnějších. Od roku 2014 má Al-Šabáb na svědomí několik stovek obětí (cfr.org, 2015). Mezi nejkrvavější útoky v posledních dvou letech se řadí útok na obchodní dům v Nairobi Westgate v září 2013, kde zahynulo 71 lidí (včetně 4 útočnicků) a 175 lidí bylo zraněno (bbc.com, 2014) a také útok z dubna 2015 na univerzitu v Garisse (také v Keni), kde zahynulo 156 lidí (včetně 4 útočnicků)

a 79 lidí bylo zraněno. Cílem obou těchto útoků byli převážně lidé nemuslimského vyznání (bbc.com, 2015).

5.2.2 Eritrea jako bezpečnostní hrozba

Jednou z hrozeb regionu je zároveň i jeden z analyzovaných států. Jak bylo zmíněno v podkapitole 4.1.2, Eritrea již třikrát otevřeně napadla jiný stát a to konkrétně Jemen v roce 1996, Etiopii v letech 1998 – 2000 a Džibutsko v roce 2008. Kromě toho je Eritrejský režim podezřelý z podpory teroristických skupin v regionu. Jde hlavně o výcvik, krytí a ekonomickou podporu islámských fundamentalistů napojených na Al-Šabáb a Al-Kájdu v Somálsku, kteří pak připravují a vykonávají teroristické útoky a únosy zejména v Etiopii a Keni. Možné útoky teroristů podporovaných a zásobovaných eritrejskou vládou se však neomezují pouze na okolní státy. Vedoucí představitelé Muslimského centra mládeže v Nairobi dávají do souvislosti teroristické skupiny podporované eritrejským režimem s bombovými útoky v Súdánu a v Ugandě. Americká FBI varovala, že se na půdě Spojených států může pohybovat až 12 amerických občanů vycvičených v regionu východní Afriky pro teroristické útoky přímo na půdě USA (telegraph.co.uk, 2011). Kromě toho může být pro okolní země Eritrea hrozbou z hlediska vysoké emigrace. Ta je způsobena především vládní politikou prezidenta Isaiase Afewerkiho, která je nedemokratická a potlačuje občanská práva. V zemi jsou silně omezená práva na svobodu pohybu, slova, vyznání a shromažďování. Deník The Economist přirovnal eritrejskou vládu a jejího prezidenta stylem vládnutí k Severní Koreji. Kromě toho v zemi vládne silná korupce. V žebříčku Index vnímání korupce Transparency International za rok 2014 se Eritrea umístila na 166 místě ze 175 jako nejhorší z analyzovaných zemí (transparency.org, 2014). Zatímco političtí emigranti a váleční utečenci z regionu severní a střední Afriky volí pro útěk ze země především cestu přes střeozemní moře do Evropy, většina eritrejských běženců volí jiné cesty. Zhruba 40 000 utečenců z eritreje hlásí Izrael, 87 000 Etiopie a 125 000 Súdán (economist.com, 2013). Natolik vysoké počty mohou být rizikem pro cílové země uprchlíků a to zejména s ohledem na ekonomickou a společenskou bezpečnost. Společenská bezpečnost může být ohrožena zejména

horizontálním soupeřením mezi imigranty a místním obyvatelstvem, ekonomika daného státu pak může být ohrožena vzrůstajícím nárůstem výdajů ze státních rozpočtů na zabezpečení základních životních potřeb uprchlíků. Izrael například v září 2014 odeslal zpět do vlasti emigranty ze Súdánu a Eritreje v řádech tisíců lidí. V případě návratu do vlasti hrozí těmto lidem další represe a vězení (nytimes.com, 2014).

5.2.3 Výstavba přehrady GERD v Etiopii

Kromě výše zmíněných hrozeb, které spadají spíše do vojensko-politického sektoru, se bude region východní Afriky muset vypořádat i s jinými hrozbami environmentálně-politického rázu (tím však není vyvráceno, že takové hrozby nemohou přerůst v ozbrojený konflikt). V současnosti vystavovaná přehrada GERD – Grand Ethiopian Renaissance Dam leží na Modrém Nilu (společně s Bílým Nilem jeden ze zdrojů Nilu) zhruba 15 kilometrů od hranic se Súdánem. Postavená bude měřit 145 metrů na výšku, dlouhá bude 1 708 metrů, zadrží zhruba 70 miliard metrů krychlových vody (ekvivalent ročního průtoku Modrého Nilu na etiopsko-súdánské hranici) a kvůli její výstavbě bude muset být přesunuto až 20 000 lidí. V případě, že bude produkovat plánovaný výkon 6 000MW, bude se jednat o nejvýkonnější vodní elektrárnu v Africe (11. na světě) (internationalrivers.org, 2014). Takový výkon je však zpochybňován – například podle expertů z univerzity v San Diegu bude výkon přehrady maximálně 2 100MW (internationalrivers.org, 2013). Očekávané náklady na stavbu přehrady jsou zhruba 4,8 miliard USD, což se rovná 15 % HDP Etiopie a 60 % ročního rozpočtu (v roce 2012). Výstavba GERD představuje bezpečnostní hrozbu pro státy na dolním toku Nilu v následujících rovinách. Kontrola přehrady na horním toku řeky dá Etiopii moc nad množstvím vody, které bude Modrý Nil posílat dále do proudu řeky. Zaplnění rezervoáru GERDu ovlivní potravinovou a vodní bezpečnost Súdánu a Egypta. Vzhledem k předpokládané době naplnění přehrady (ta je v současnosti 5 až 7 let) bude omezen tok řeky Nilu do Egypta o 12 až 25 %. Takové snížení by mohlo snížit energetickou produkci Asuánské přehrady v Egyptě až o 6 % při průměrných dešťových srážkách, při podprůměrných srážkách, či v případě sucha by její energetická produkce byla exponenciálně nižší. V roce 2006 produkovala vodní energie zhruba

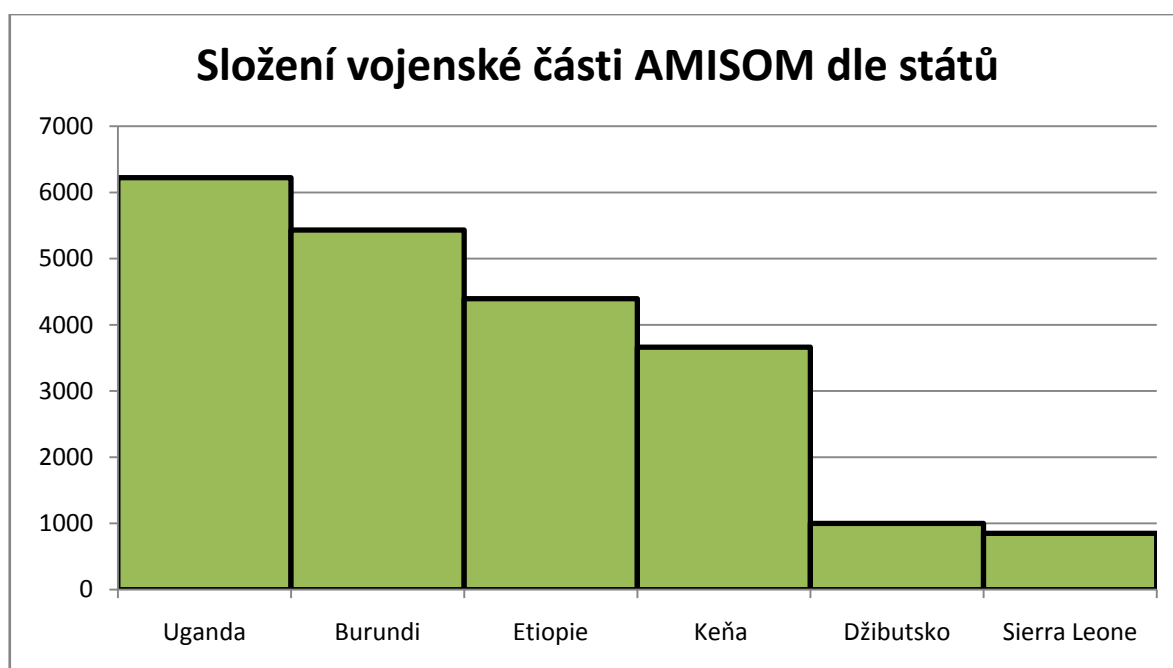
11 % elektrické energie spotřebované v Egyptě. Vzhledem k tomu, že zbylých 89 % závisí na tepelných elektrárnách (72 % plyn, 16 % ropa), masivní výpadek Asuánské přehrady by způsobil ztrátu elektrické kapacity 2 100MV. Ten by v konečném důsledku mohl způsobit přetížení energetické sítě a následný masivní kolaps tzv. blackout, který by způsobil vysoké ekonomické ztráty, chaos a celkové zhoršení úrovně bezpečnosti.

5.3 Předpokládané úkoly ozbrojených sil v kontextu nového bezpečnostního dilematu

V rámci nového bezpečnostního dilematu v regionu východní Afriky bude nutné dále pokračovat v již započatých operacích, zejména proti teroristickým organizacím v Somálsku. V tomto ohledu se jako nejlepší volba jeví pokračování mise Africké Unie v Somálsku (AMISOM). Operace k udržení míru je pokračováním mise IGASOM, která byla původně započata v roce 2006 jako mise v závěrečné fázi Somálské občanské války. Jejím cílem byla ochrana federální somálské vlády a výcvik nové somálské armády ještě před ukončením bojů. Po vypuknutí dalších bojů v roce 2009 byly v rámci koalice států východní Afriky započaty bojové operace Linda Nchi a Indian Ocean proti islamistům z organizací Al-Kájda (pod kterou spadá Al-Šabáb a zahraniční bojovníci podporující Al-Kájdu) a Hizbul Islam, což byla islámská organizace sdružující čtyři menší islamistické organizace působící na jihu Somálska. V současnosti je v rámci mandátu AU jejím hlavním úkolem (kromě již zmíněných úkolů, převzatých z mise IGASOM), podpora dialogu a usmíření znesvářených stran v jednotlivých částech jižního a centrálního Somálska. Zabezpečuje volný pohyb a bezpečí při přesunech všech zainteresovaných osob, zapojených do procesu usmiřování a implementace federální vlády do jednotlivých oblastí, ve kterých somálská vláda doposud neměla vliv. Jedná se zejména o vůdce jednotlivých klanů, politických představitelů federativní vlády, náboženské vůdce a představitelů občanské společnosti (amisom-au.org, 2015).

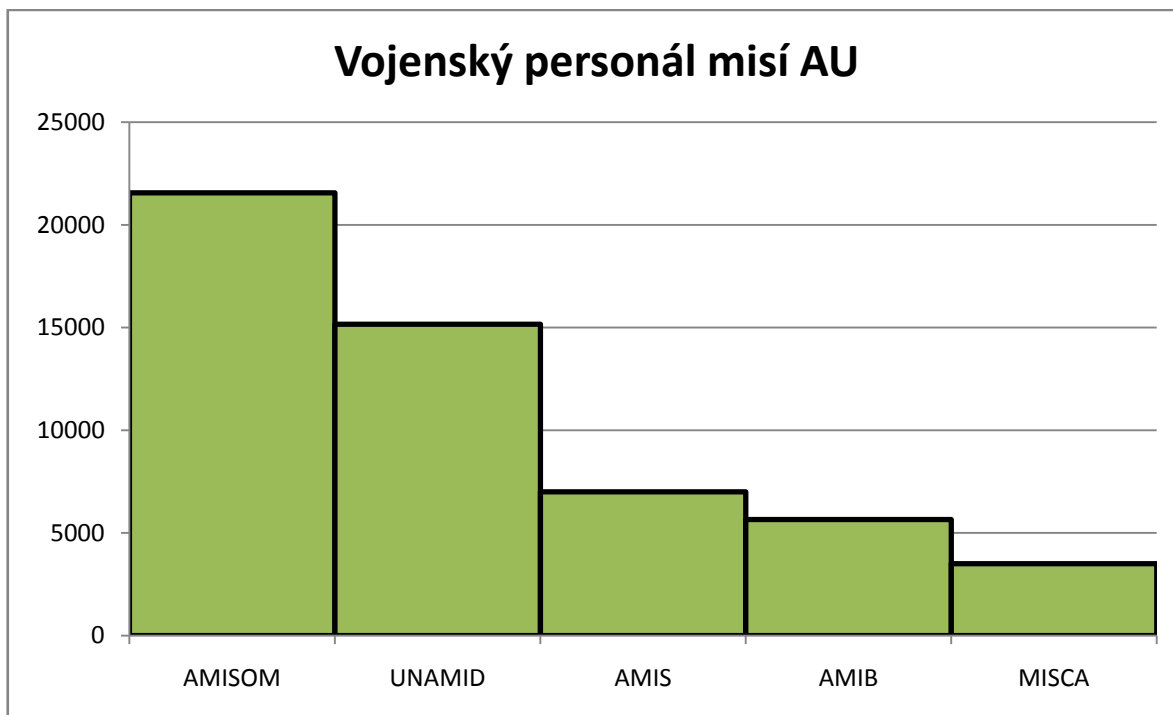
Vojenský personál dislokovaný v rámci AMISOM se převážně skládá z vojáků federativní somálské vlády a zahraničních kontingentů z následujících zemí: Džibutsko, Etiopie, Keňa, Burundi, Uganda a Sierra Leone. Kromě armád těchto zemí jsou

v Somálsku i občané Zambie, Senegal, Nigérie, Nigeru, Ghany, Gambie a Kamerunu. Ti slouží převážně v řadách policejních jednotek (jedna z nevojenských částí mise AMISOM). Policejní jednotky AMISOM se skládají z poradců, individuálních policejních důstojníků (provádějí zejména policejní činnost ve městech i na venkovských oblastech) a organizovaných policejních jednotek. Organizované policejní jednotky se skládají zejména z občanů Nigérie a Ugandy. Armádní kontingenty ve vojenské části AMISOM se skládají z následujících počtů vojenského personálu (graf x): Uganda – 6 223 vojáků, Burundi – 5 432, Etiopie – 4 395, Keňa – 3 664, Džibutsko – 1000 a Sierra Leone – 850 (amisom-au.org, 2015).

Graf 5 - Složení vojenské části AMISOM - srovnání, zdroj: amisom-au.org

Celkem je ve vojenské části mise AMISOM zapojeno 21 564 vojáků z 6 zemí a jedná se tak o historicky početně největší misi, ve které byla zapojena Africké Unie včetně misí AU a ostatních misí spoluorganizovaných společně s OSN (viz graf 5).

Graf 6 - Vojenský personál misí AU, zdroj: au.int

Kromě teroristických organizací působících na území Somálska se dá v nejbližší budoucnosti předpokládat nárůst nových bezpečnostních dilemat směrem z dalších regionů sousedících s východní Afrikou. V tomto ohledu se jedná zejména o nestabilní situaci v Jemenu a Libyi. V případě Jemenu se jedná o konflikt mezi vládou Jemenu a opozicí tvořenou tzv. Revolučním výborem (Revolutionary Committee). Jemenskou vládu v tomto konfliktu podporují části loajálních bezpečnostních složek, sunnitské kmeny a koalice sunnitských států v čele s regionálním hegemonem Saúdskou Arábií, dále Katar, Egyptem, Bahrajnem, Jordánskem, Kuvajtem, Marokem, Súdánem a Spojenými arabskými emiráty. Tuto koalici oficiálně diplomatically podpořily USA, Pákistán a Somálsko. Revoluční výbor podporují zejména šiitští Hútióvé, jemenské ozbrojené složky, které se nepřidaly na stranu vlády (včetně elitních jednotek jemenské Republikánské gardy). Dále jsou údajně podporováni Iránem a Eritreou. V případě Eritreje se pravděpodobně jedná o snahu znemožnit vládě Jemenu kontrolu Hanišských ostrovů, o které s Jemenem vedla v roce 1996 válku. V případě úspěchu Revolučního výboru v konfliktu s jemenskou vládou a následném chaosu by se Eritreji mohla naskytnout možnost ostrovy okupovat. Případná podpora Hútiů Iránem je potom

logickým důsledkem sektářského charakteru celého konfliktu, kdy proti sobě stojí šíitská opozice a sunnitská vláda. Dle agentury Reuters se íránská podpora skládá jak z finanční tak materiální pomoci. Hůtější ozbrojenci podle ní před vypuknutím konfliktu mohli být vycvičeni přímo v Íránu nebo Hizbaláhem v Libanonu (bbc.com, 2015).

5.4 Možnost rozpadu Somálska

Občanská válka v Somálsku v roce 1991 měla kromě násilných střetů zejména v jižní části země, svrnutí diktátora Mohameda Siada Barreho a následných roků chaosu ještě jeden důležitý důsledek. Tím bylo vyhlášení částečné nezávislosti dvou severních regionů Somálska Somalilandu a Puntlandu. V případě Somalilandu se jedná o snahu o naprostou nezávislost na Somásku a vytvoření vlastního státu, oproti tomu snahy Puntlandu směřují k větší nezávislosti na centrální somálské vládě v rámci federace. Přestože má Somaliland vlastní vládu a legislativu, není dodnes mezinárodním společenstvím uznávaný jako samostatný stát. Somaliland vyhlásil nezávislost v roce 1991 krátce po vypuknutí občanské války a v roce 2006 tuto nezávislost potvrdilo 97 % občanů žijících v Somalilandu v rámci místního referenda (bbc, 2015).

Stejně jako Somaliland je i Puntland oproti zbytku Somálska relativně bezpečný region, avšak oba regiony mají své charakteristické problémy. Oba státy řeší územní spor o okresy Sool a Sanaag a dodnes se v nich vedou boje nízké intenzity. Od roku 2005 operuje z puntlandských přístavů většina somálských pirátů. Fakt, který ale bude bránit snahám zejména Somalilandu o samostatnost je neochota světového společenství a zejména světových mocností stát uznat. Ta vychází z eminentní snahy světových mocností udržet společenství a podporu současného prezidenta somálské federativní republiky Hassana Sheika Mohamuda, která vydrží, pouze pokud zůstane územní integrita Somálska nezměněna. Dá se tedy předpokládat, že Somaliland i Puntland zůstanou integrální součástí Somálska, přestože jim i nadále zůstane současná forma neformálně uznávané autonomie (bbc.com, 2015).

5.5 Shrnutí návrhové části

Region východní Afriky je převážně od konce Studené války zmítán chaosem, zejména v důsledku občanské války v Somálsku a následného relativního bezvládní, které trvá dodnes. Nestálá situace v Somálsku působí na celkovou bezpečnostní dynamiku regionu v několika rovinách. První je rovina vojensko-politická. V důsledku neschopnosti federální vlády vynutit státní moc a příhodných geografických a náboženských podmínek se v Somálsku zformovala teroristická skupina Al-Šabáb. Přestože se aktivity Al-Šabábu podařily operací AU AMISOM utlumit, dává o sobě nadále vědět teroristickými útoky obzvláště v samotném Somálsku a sousední Keni. Negativní činitel bezpečnostní závislosti v regionu zůstává Eritrea, která vedla během posledních dvaceti let tři mezistátní konflikty a v současnosti především podporuje ozbrojené povstalce v Somálsku, Jemenu a Súdánu. Naopak jako pozitivní může být hodnocena relativně stabilní politická situace v ostatních státech analyzovaných v bakalářské práci. Všechny analyzované státy mají vlastní armádní kapacity, přičemž každý stát využívá jiného konceptu. Eritrea disponuje nejvyšším počtem vojenského personálu i techniky, Keňa se spoléhá na moderní techniku a kvalitně vycvičené vojáky, Etiopie využívá podobného konceptu jako Eritrea, ovšem v nižších počtech. Džibutská armáda je vzhledem k rozloze státu nejmenší z analyzovaných států a na obraně státu se podílí se zahraničním kontingentem francouzské armády a ostatními státy, které v Džibutsku mají umístěné základny.

Ekonomická rovina v případě analyzovaných států úzce souvisí s rovinou environmentální. Zejména v případě Etiopie a Keni, kde se zemědělství dodnes významně podílí na celkovém HDP, ale i v ostatních zemích, ve kterých je sice podíl zemědělství na celkovém hospodářském výstupu nízký, ovšem případná nízká úroda může způsobit pokles úrovně potravinové bezpečnosti v celém regionu. Období sucha a následný hladomor postihl region východní Afriky za posledních 50 let již čtyřikrát, přičemž nejznámější případy jsou hladomor v Etiopii v 80. letech a Somálsku v 90. letech. Vysokou prioritou pro ekonomickou bezpečnost Džibutska je navíc funkčnost a provozuschopnost hlavního přístavu v Djibouti City, vzhledem k tomu, že se jedná o jeden z největších a nevytěžovanějších přístavů v celém regionu. V horizontu

dvaceti let se odhaduje, že skrz přístav v Djibouti City bude vyexportováno až 70 % celkového etiopského exportu.

Etnické rozdělení regionu je stejně jako ve zbytku Afriky relativně silně heterogenní. V analyzovaných státech celkem žije až 20 různých původních etnik a přestože v minulosti proběhly konflikty založené na etnických rozepřích, v současnosti hrozí etnické soupeření zejména v kontextu migrace ze Somálska a Eritreje do sousedních zemí.

6 Závěr

Bakalářská práce si kladla za cíl analyzovat stav bezpečnosti vybraných zemí regionu východní Afriky. Analýza se zaměřila na heterogenní bezpečnostní komplex regionu, který zahrnuje Eritreu, Etiopii, Džibutsko a Keňu jako analyzované státy a několik dalších států, které jsou povahou vztahů s bezpečnostním komplexem východní Afriky pevně spjaty. Vliv bezpečnosti v jednotlivých státech byl poté analyzován v korelaci s ekonomickým vývojem.

V práci byly analyzovány výdaje na obranu v procentuálním vyjádření a v absolutních číslech v milionech amerických dolarů. Bylo zjištěno, že nejvyšší relativní i absolutní výdaje na obranu má z analyzovaných států Eritrea, jejíž vysoké výdaje korelují s velikostí strukturou armády a s jejich celkovou agresivní politikou, již od vzniku samotného eritrejského státu. Vzhledem k nedohledatelnosti dat nelze porovnat úroveň militarizace Eritreje s ostatními analyzovanými státy ani v celosvětovém měřítku. Řadí se tak k Severní Koreji, která také nezveřejňuje data související s obranou státu a vzhledem k uzavřenosti obou režimů nelze vytvářet ani relevantní odhady. Dále byla zjištěna negativní závislost mezi výdaji na obranu a úrovní bezpečnosti v daném státě. V případě nízké úrovně bezpečnosti tj. například při mezistátním konfliktu výdaje na obranu rostou, zatímco při vyšší úrovni bezpečnosti náklady na obranu klesají.

Analýzou vlivu úrovně bezpečnosti na ekonomický rozvoj ve sledovaných zemích bylo poté zjištěno, že stejně jako v případě výdajů na obranu je vzájemná závislost negativní. Na příkladu historických událostí byly předvedeny dopady mezistátních konfliktů na ekonomiku prostřednictvím ekonomického indikátoru HDP. Hypotézu potvrzují

i příklady analyzovaných států, kdy jejich HDP meziročně klesalo v letech, kdy byla úroveň bezpečnosti nízká a naopak rostlo při vysoké úrovni bezpečnosti.

V návrhové části byly vytyčeny hlavní body, se kterými se bude analyzovaný region v oblasti bezpečnosti potýkat. Na základě analýzy byla jako hlavní bezpečnostní hrozba vytyčena možnost zvýšení aktivity teroristické skupiny Al-Šabáb a rozšíření jejích aktivit do sousedních států (zejména do Keni). Další hrozbou je agresivní zahraniční politika Eritreje, která od vzniku samostatného eritrejského státu vedla mezistátní konflikty proti třem sousedním zemím (včetně Jemenu, se kterým sdílí územní spor o Hanišské ostrovy). Kromě vyloženě vojensko-politických bezpečnostních hrozeb byly identifikovány i nevojenské hrozby. Jako příklad byla uvedena výstavba přehrady v Etiopii, která může ovlivnit bezpečnostní situaci států na dolním toku Nilu. Důležité je poznamenat, že snížení environmentální bezpečnosti může výrazně ovlivnit bezpečnost v ostatních sektorech nejen v regionu, kde se snížila environmentální bezpečnost, ale i v přilehlých regionech. Snížení bezpečnosti Súdánu a Egypta tedy v konečném důsledku může snížit i bezpečnost v analyzovaném regionu, ať už ve společenském (např. uprchlíci ze Súdánu) nebo politickém sektoru. Dále byly navrhovány předpokládané úlohy ozbrojených sil analyzovaných států v kontextu nového bezpečnostního dilematu, v jehož kontextu byla zmiňována především důležitost pokračování mise AMISOM v Somálsku. V souvislosti se Somálskem byla zmíněna i potenciální možnost odtrhnutí severního regionu Somalilandu od zbytku země. Vzhledem k neochotě světového společenství a zejména vůdců světových velmocí tato možnost v současné době není pravděpodobná.

7 Zdroje

7.1 Knižní zdroje

BARRINGTON, Lowell W. *After independence: making and protecting the nation in postcolonial*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 2006, x, 306 p. ISBN 978-047-2068-982.

BUZAN, Barry. *People, states and fear: an agenda for international security studies in the post-cold war era*. 2nd ed. Harlow: Longman, c1991, xv, 393 s. ISBN 0745007201.

BUZAN, Barry, Ole WAEVER a Jaap de WILDE. *Bezpečnost: nový rámec pro analýzu*. 1. vyd. Brno: Centrum strategických studií, 2005, 267 s. Současná teorie mezinárodních vztahů. ISBN 80-903333-6-2.

DAVIS, Paul K a Claude BERREBI. *Dilemmas of intervention: social science for stabilization and reconstruction*. Santa Monica, Calif.: RAND, 2011, xlix, 332 s. ISBN 978-0-8330-5249-0

EICHLER, Jan. *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. století*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky - AVIS, 2006, 303 s. ISBN 80-7278-326-2.

HACKETT, James T. International Institute for Strategic Studies. *The military balance 2014*. 2nd edition. London: Routledge, 2014. ISBN 978-185-7437-225.

HERZ, John H. Idealist Internationalism and the Security Dilemma. *World Politics*. 1950, 2(02): 157-180. DOI: 10.2307/2009187. ISSN 0043-8871. Dostupné také z: http://www.journals.cambridge.org/abstract_S0043887100000253

JERVIS, Robert. Cooperation under the Security Dilemma. *World Politics*. 1978, 30(02): 167-214. DOI: 10.2307/2009958. ISSN 0043-8871. Dostupné také z: http://www.journals.cambridge.org/abstract_S0043887100016191

KORECKI, Zbyšek a Monika CABICAROVÁ. *Bezpečnostní problematika rozvojových zemí*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013, 152 s. ISBN 978-80-7375-851-6.

MOURITZEN, Hans - NEUMANN, Iver B a Ole WÆVER. *The future of international relations: masters in the making?*. New York: Routledge, 1997, xiv, s. 66-89 ISBN 04-151-4408-6.

PAVELKA, Tomáš. *Makroekonomie: základní kurz*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2007, 277 s. ISBN 978-80-86730-21-9.

ZÁHOŘÍK, Jan. *Subsaharská Afrika a světové mocnosti v éře globalizace*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010, 179 s. ISBN 978-80-7422-021-0.

7.2 Elektronické zdroje

hoa.africom.mil. CJTF-HOA (Combined Joint Task Force – Horn of Africa) [online]. 2015 cit. [2015-04-18]. Dostupné z WWW: <http://www.hoa.africom.mil/>

amisom-au.org. AMISOM Military Component [online]. 2015 cit. [2015-04-18]. Dostupné z WWW: <http://amisom-au.org/mission-profile/military-component/>

amisom-au.org. AMISOM Background [online]. 2015 cit. [2015-04-18]. Dostupné z WWW: <http://amisom-au.org/amisom-background/>

bbc.com. Eritrea country profile – Overview [online]. 2015 cit. [2015-04-19]. Dostupné z WWW: <http://www.bbc.com/news/world-africa-13349078>

bbc.com. Ethiopia country profile – Overview [online]. 2015 cit. [2015-04-19]. Dostupné z WWW: <http://www.bbc.com/news/world-africa-13349398>

bbc.com. Kenya country profile – Overview [online]. 2015 cit. [2015-04-20]. Dostupné z WWW: <http://www.bbc.com/news/world-africa-13681341>

bbc.com. Kenya's Westgate attack: Unanswered questions one year on [online]. 2015 cit. [2015-04-30]. Dostupné z WWW: <http://www.bbc.com/news/world-africa-29282045>

bbc.com. Kenya attack: 147 dead in Garissa University assault [online]. 2015 cit. [2015-04-29]. Dostupné z WWW: <http://www.bbc.com/news/world-africa-32169080>

bbc.com. Yemen crisis: Who is fighting whom? [online]. 2015 cit. [2015-05-05]. Dostupné z WWW: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29319423>

bbc.com. Puntland profile [online]. 2015 cit. [2015-05-07]. Dostupné z WWW: <http://www.bbc.com/news/world-africa-14114727>

bbc.com. Somaliland profile [online]. 2015 cit. [2015-05-07]. Dostupné z WWW: <http://www.bbc.com/news/world-africa-14115069>

bbc.co.uk. Eritrea-Sudan relations plummet [online]. 2004 cit. [2015-04-19]. Dostupné z WWW: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/3400575.stm>

cfr.org. Al Shabab [online]. 2015 cit. [2015-05-01]. Dostupné z WWW: <http://www.cfr.org/somalia/al-shabab/p18650>

data.worldbank.org. Military expenditure (% of GDP) [online]. 2015 cit. [2015-04-09]. Dostupné z WWW: <http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS>

disec.gov.et. Gafat Armament Engineering Complex [online]. 2015 cit. [2015-04-23]. Dostupné z WWW: http://www.disec.gov.et/ga_des.php?indus=ga9ndg73jdd

economist.com. Why they leave [online]. 2013 cit. [2015-04-25]. Dostupné z WWW: <http://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21587844-eritreans-are-taking-seas-because-worsening-conditions-home-why-they>

globalsecurity.org. Ethiopia/Eritrea War [online]. 2015 cit. [2015-04-22]. Dostupné z WWW: <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/eritrea.htm>

hdr.undp.org. Frequently Asked Questions - Human Development Index (HDI) [online]. 2015 cit. [2015-03-24]. Dostupné z WWW: <http://hdr.undp.org/en/faq-page/human-development-index-hdi>

hdr.undp.org. Human Development Index (HDI) [online]. 2015 cit. [2015-03-24]. Dostupné z WWW: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>

hdr.undp.org. Inequality-adjusted Human Development Index (IHDI) [online]. 2015 cit. [2015-03-25]. Dostupné z WWW: <http://hdr.undp.org/en/content/inequality-adjusted-human-development-index-ihdi>

internationalrivers.org. The Grand Ethiopian Renaissance Dam Fact Sheet [online]. 2014 cit. [2015-04-22]. Dostupné z WWW: <http://www.internationalrivers.org/resources/the-grand-ethiopian-renaissance-dam-fact-sheet-8213>

international rivers.org. Ethiopia's Biggest Dam Oversized, Experts Say [online]. 2013 cit. [2015-04-22]. Dostupné z WWW: <http://www.internationalrivers.org/resources/ethiopia%E2%80%99s-biggest-dam-oversized-experts-say-8082>

millenniumindicators.un.org. Composition of macro geographical (continental) regions, geographical sub-regions, and selected economic and other groupings [online]. 2014 cit. [2015-03-10]. Dostupné z WWW:
<http://millenniumindicators.un.org/unsd/methods/m49/m49regin.htm>

nytimes.com. Thousands of Migrants Forced to Leave Israel, Rights Group Says [online]. 2014 cit. [2015-05-05]. Dostupné z WWW:
http://www.nytimes.com/2014/09/10/world/middleeast/thousands-of-migrants-forced-to-leave-israel-rights-group-says.html?ref=topics&_r=0

reuters.com. Yemen war clouds raise dangers for top oil shipping route [online]. 2015 cit. [2015-04-11]. Dostupné z WWW: <http://www.reuters.com/article/2015/03/26/us-mideast-crisis-yemen-shipping-idUSKBN0MM2JX20150326>

reuters.com. Djibouti president accuses Eritrea over border fight [online]. 2015 cit. [2015-04-13]. Dostupné z WWW:
http://uk.reuters.com/article/2008/06/14/idUKL14304427._CH_.242020080614

sipri.org. Sources and methods [online]. 2015 cit. [2015-04-01]. Dostupné z WWW:
http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database/copy_of_sources_methods

sipri.org. SIPRI Military Expenditures Database [online]. 2015 cit. [2015-04-01]-[2015-04-10]. Dostupné z WWW:
http://www.sipri.org/research/armaments/milex/milex_database/copy_of_sources_methods

telegraph.co.uk. Eritrea accused of planning terrorist attacks on its neighbours [online]. 2011 cit. [2015-05-02]. Dostupné z WWW:

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/eritrea/8668947/Eritrea-accused-of-planning-terrorist-attacks-on-its-neighbours.html>

transparency.org. 2014 corruption perceptions index [online]. 2014 cit. [2015-05-03]. Dostupné z WWW: <http://www.transparency.org/cpi2014>

troupesdemarine.org. 5eme Régiment Interarmes d'Outre-Mer [online]. 2015 cit. [2015-04-18]. Dostupné z WWW: <http://www.troupesdemarine.org/actuel/unites/5riaom.htm>

un.org. Past peacekeeping operations [online]. 2015 cit. [2015-04-26]. Dostupné z WWW: <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/past.shtml>

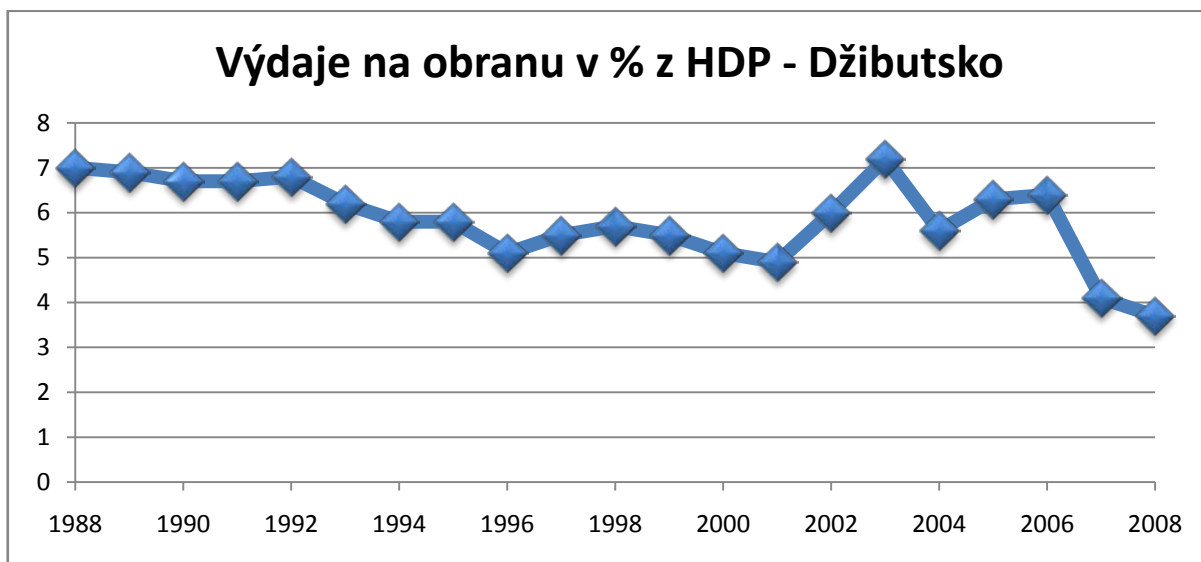
un.org. Methodology for the National Accounts Main Aggregates Database [online]. 2015 cit. [2015-03-01]. Dostupné z WWW: <http://unstats.un.org/unsd/snaama/methodology.pdf>

worldbank.org. GDP growth (annual %) [online]. 2015 cit. [2015-04-29]. Dostupné z WWW: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG/countries/1W?display=graph>

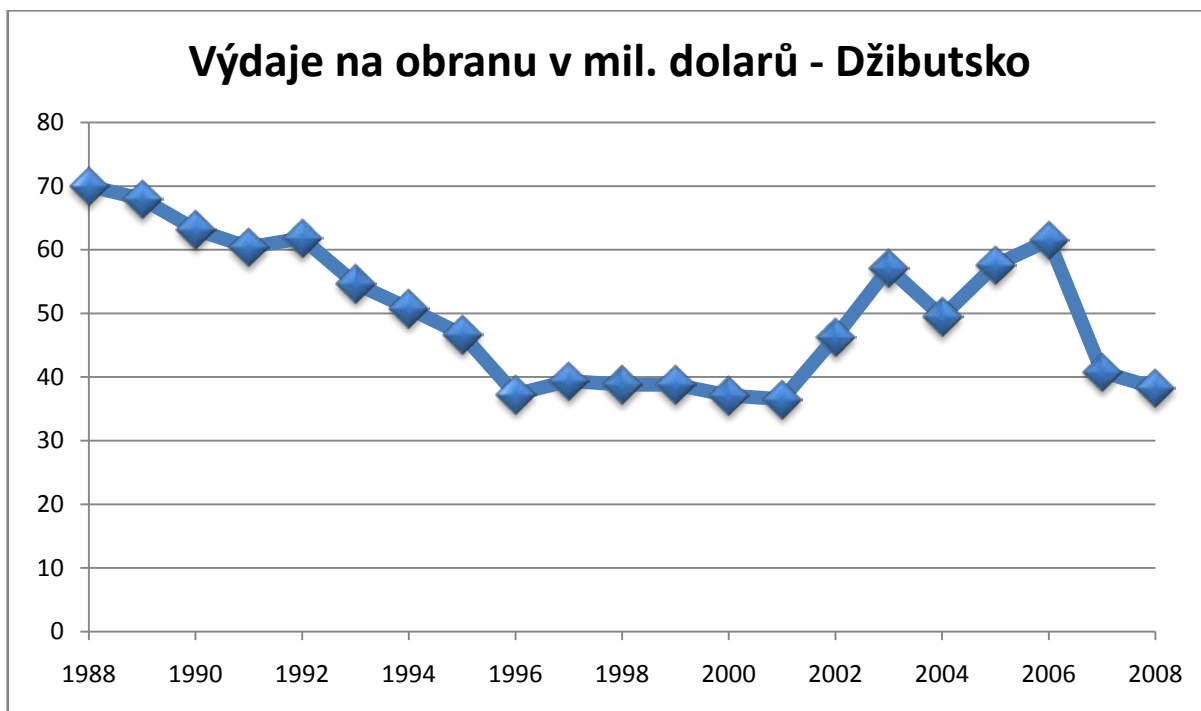
worldbank.org. Agriculture, value added (% of GDP) [online]. 2015 cit. [2015-04-29]. Dostupné z WWW: <http://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS>

yomiuri.co.jp. SDF readies overseas base in Djibouti / 1st outpost abroad to help fight piracy [online]. 2011 cit. [2015-04-18]. Dostupné z WWW: <http://www.webcitation.org/62jZosKwm>

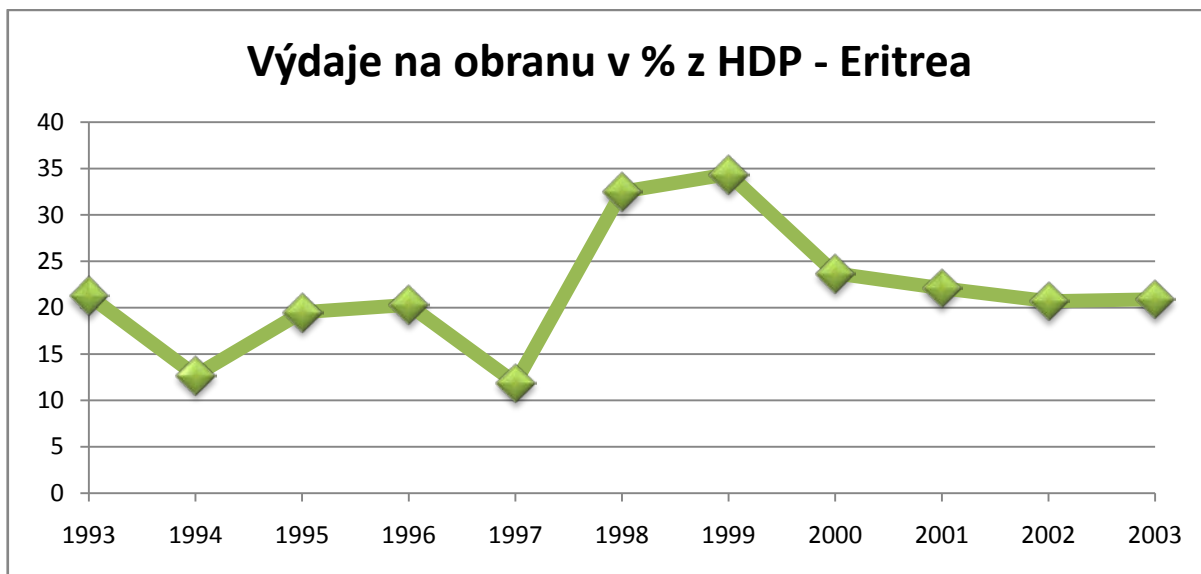
8 Přílohy

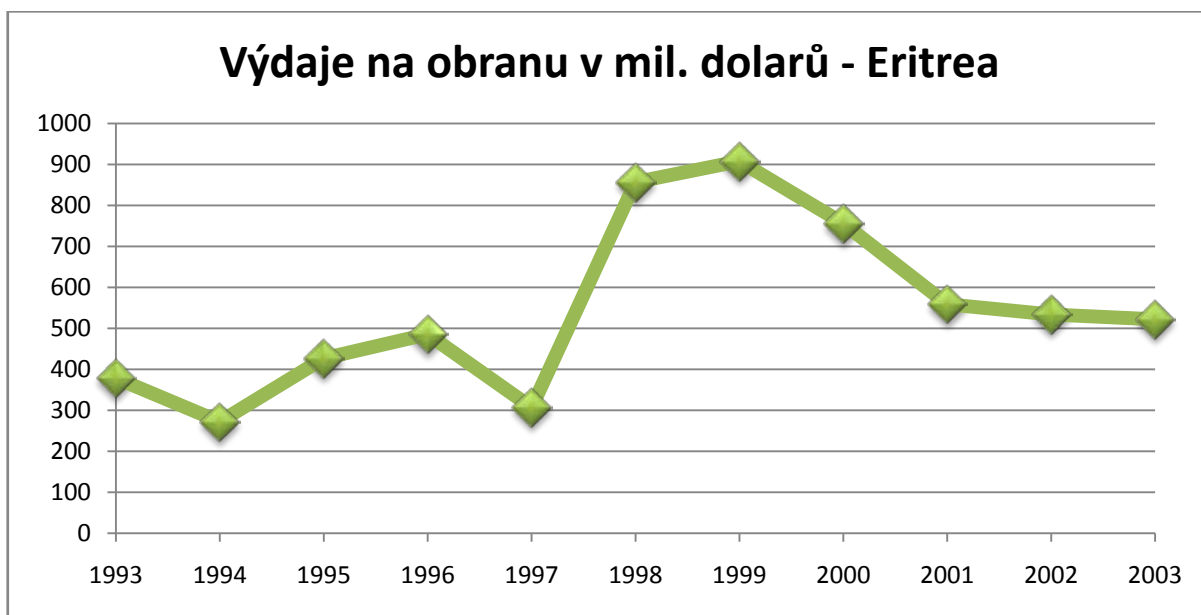
Graf 7 - Výdaje na obranu v % z HDP - Džibutsko, zdroj: SIPRI

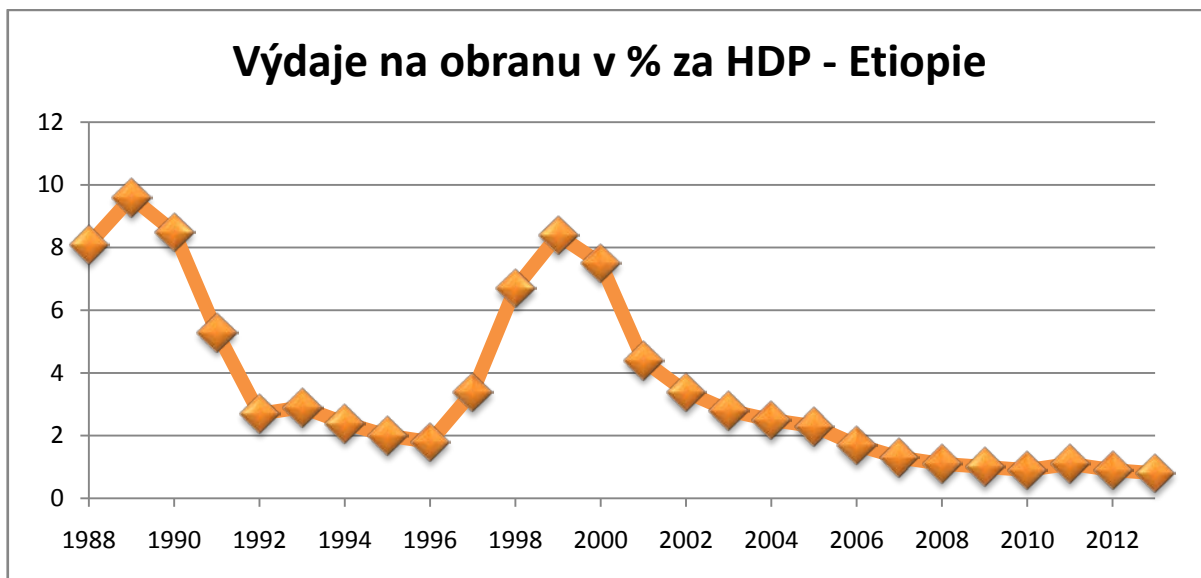
Graf 8 - Výdaje na obranu v mil dolarů - Džibutsko, zdroj: SIPRI

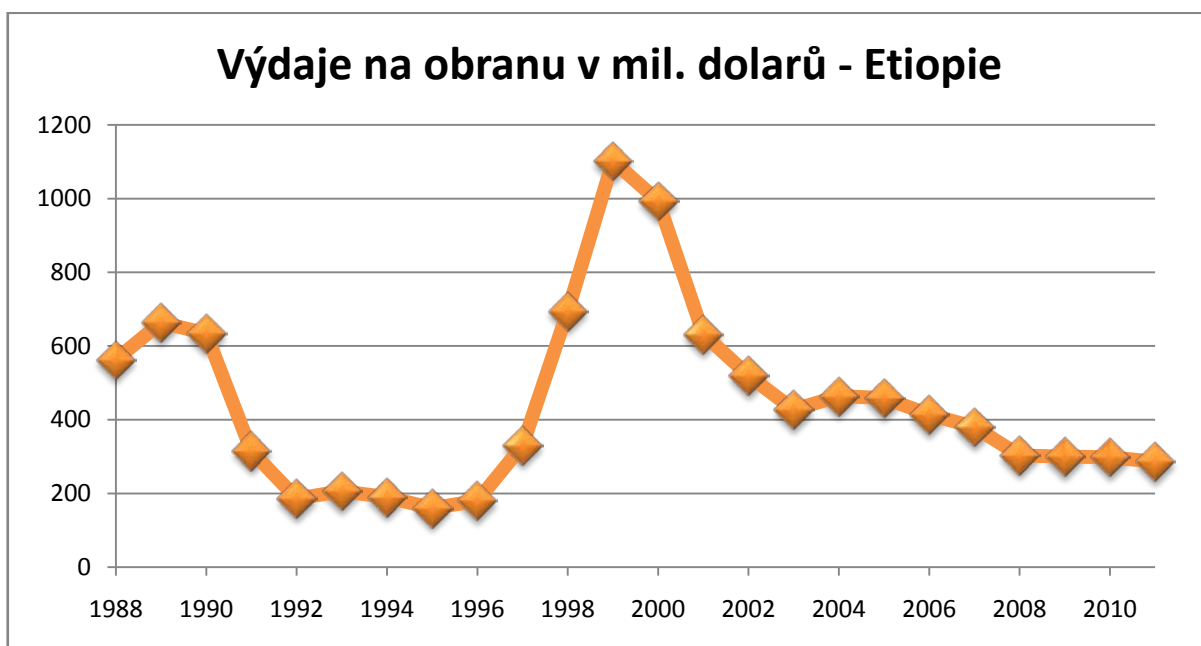
Graf 9 - Výdaje na obranu v % z HDP - Eritrea, zdroj: SIPRI

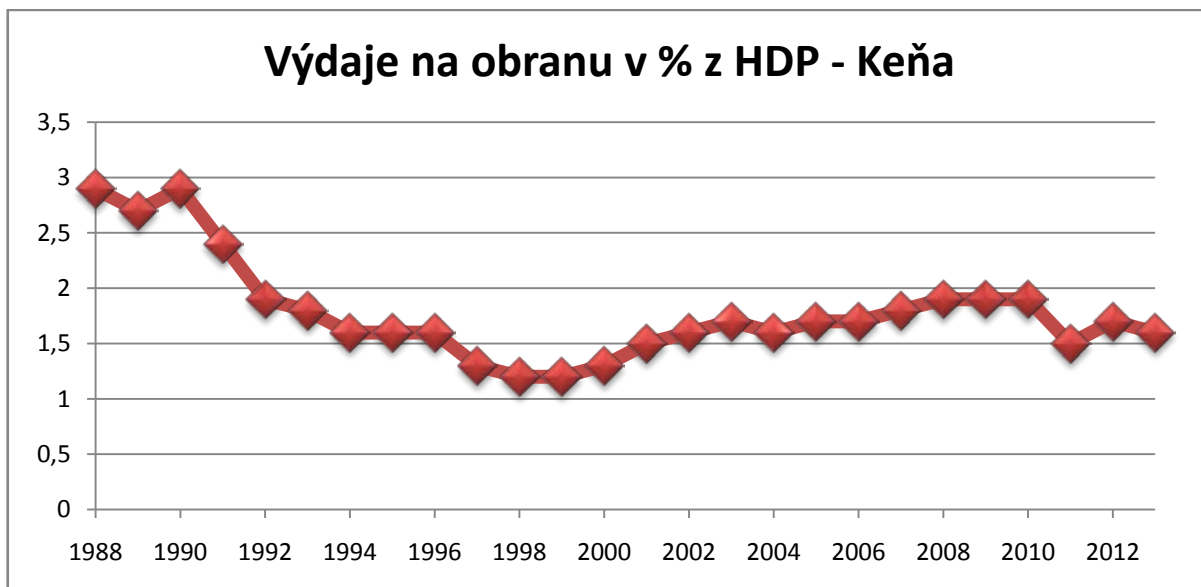
Graf 10 - Výdaje na obranu v mil. dolarů - Eritrea, zdroj: SIPRI

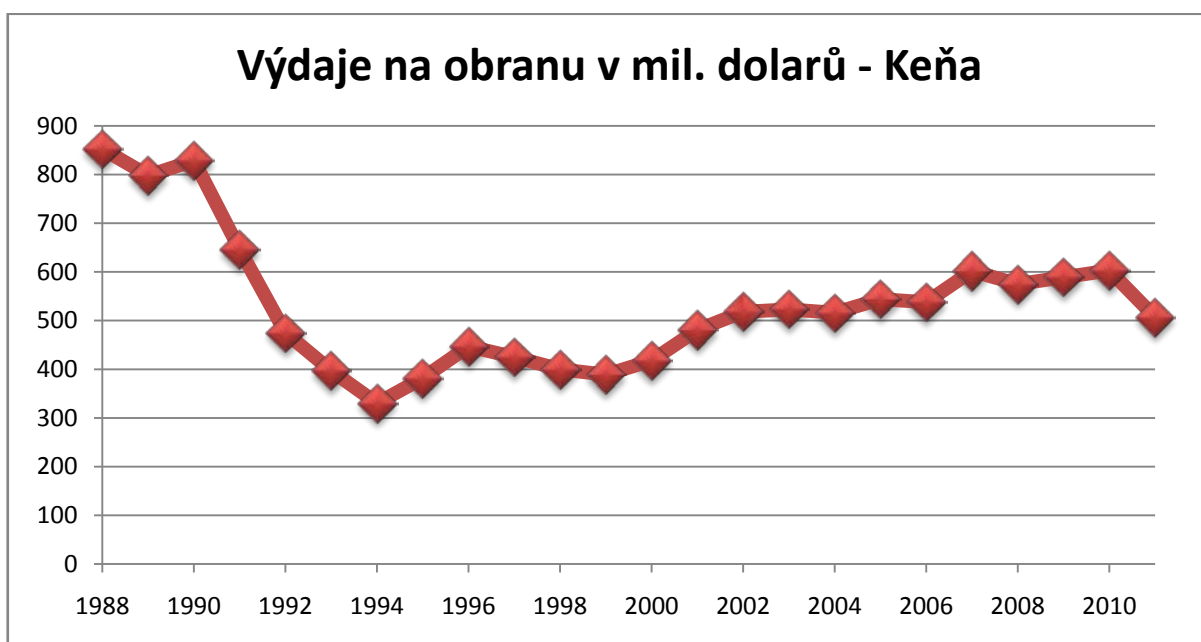
Graf 11 - Výdaje na obranu v % z HDP - Etiopie, zdroj: SIPRI

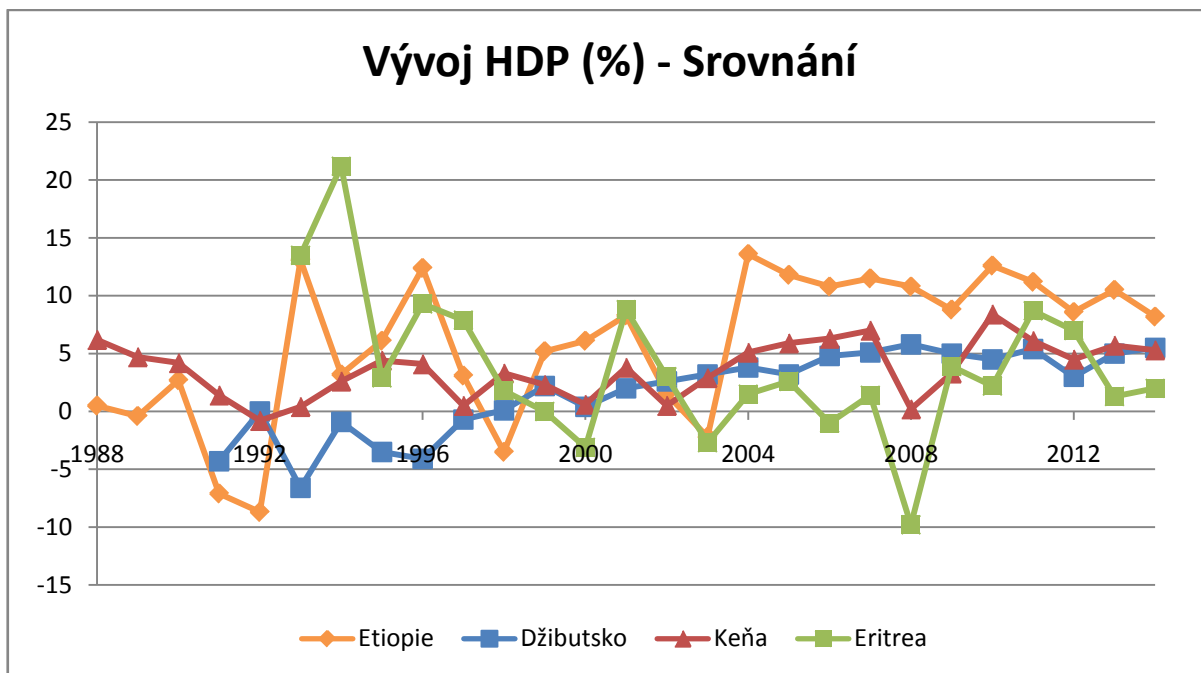
Graf 12 - Výdaje na obranu v mil. dolarů - Etiopie, zdroj: SIPRI

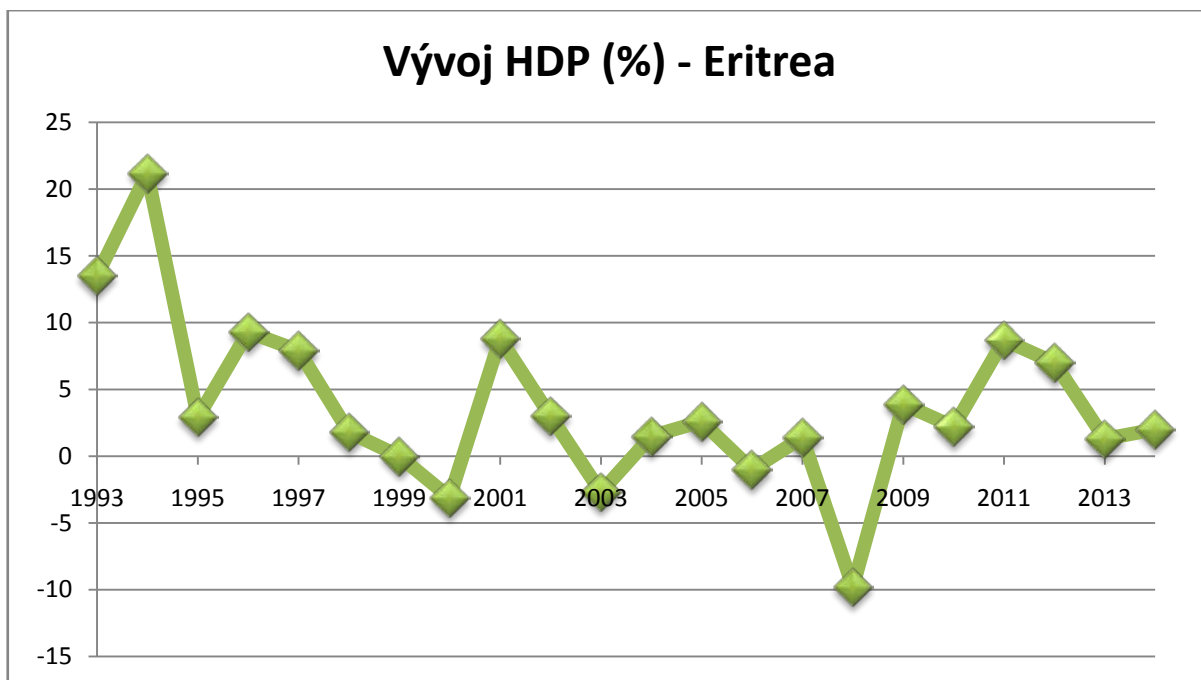
Graf 13 - Výdaje na obranu v % z HDP - Keňa, zdroj: SIPRI

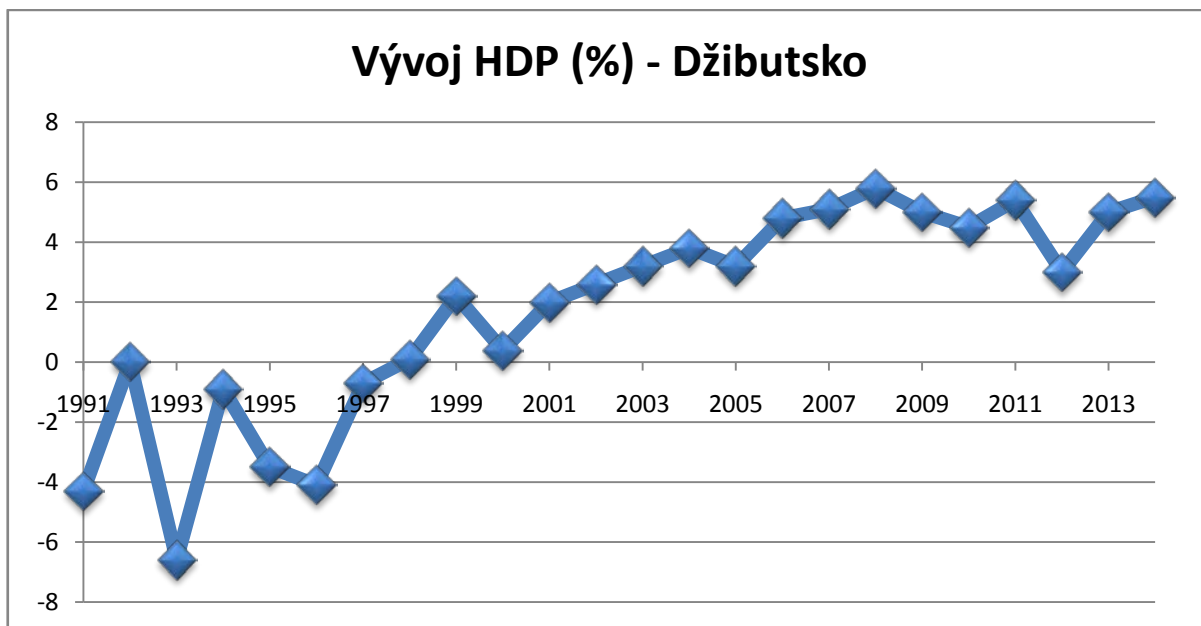
Graf 14 - Výdaje na obranu v mil. dolarů - Keňa, zdroj: SIPRI

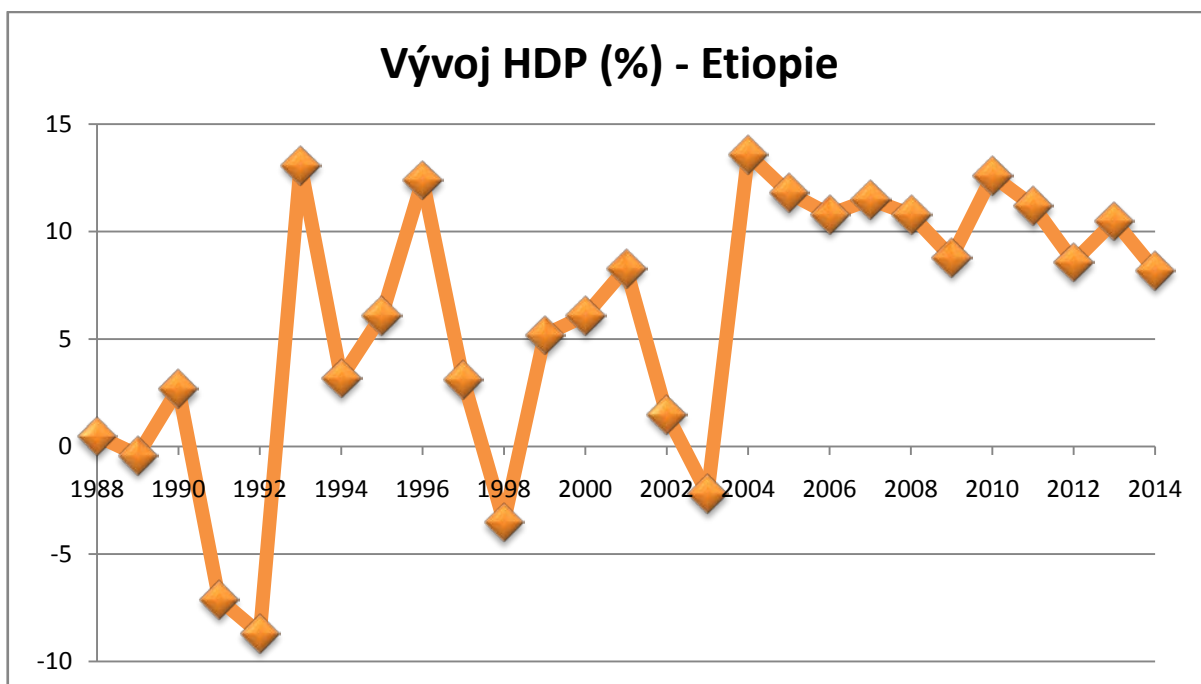
Graf 15 - Vývoj HDP v % - Srovnání, zdroj: World Bank

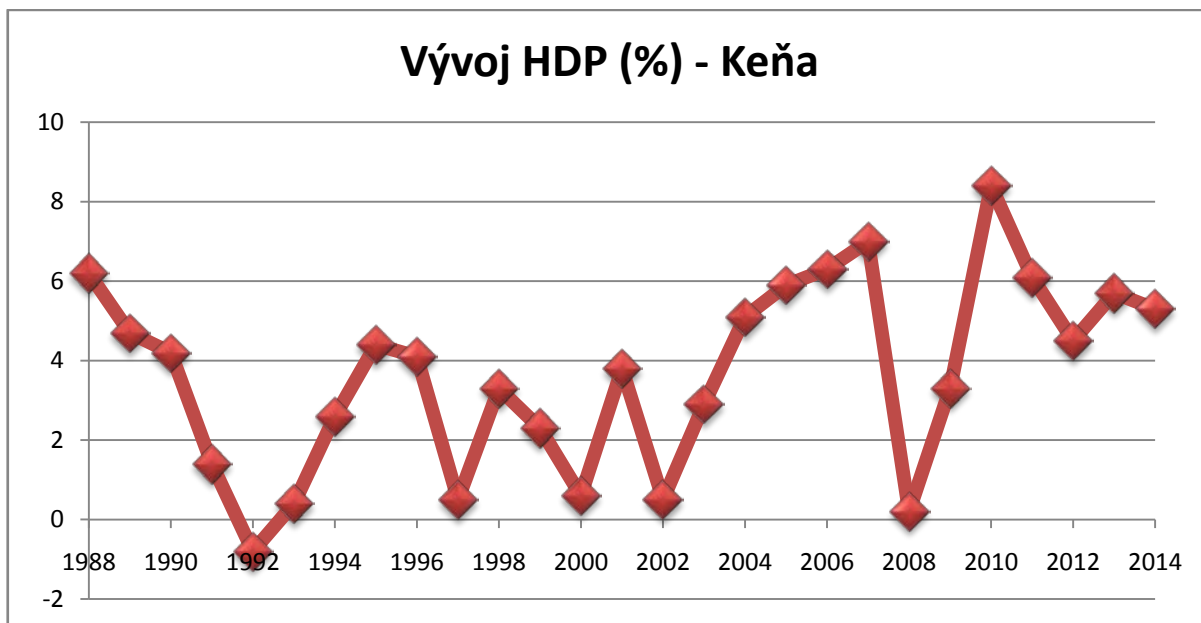
Graf 16 - Vývoj HDP v % - Eritrea, zdroj: World Bank

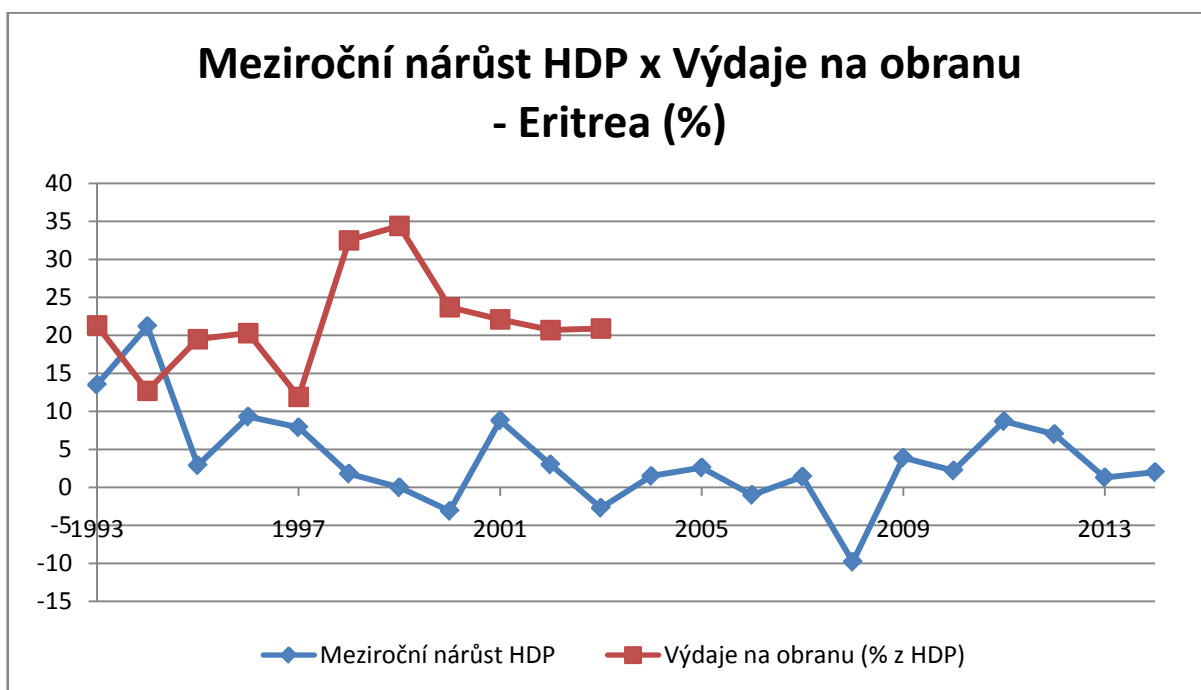
Graf 17 - Výdej HDP v % - Džibutsko, zdroj: World Bank

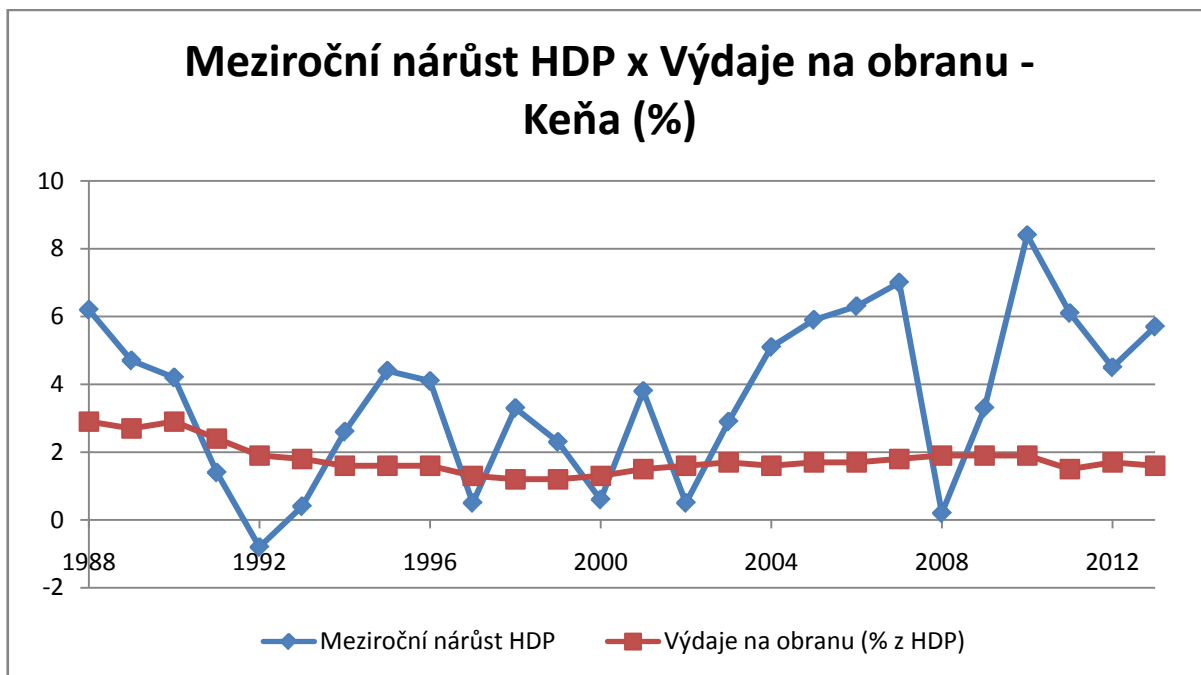
Graf 18 - Vývoj HDP v % - Etiopie, zdroj: World Bank

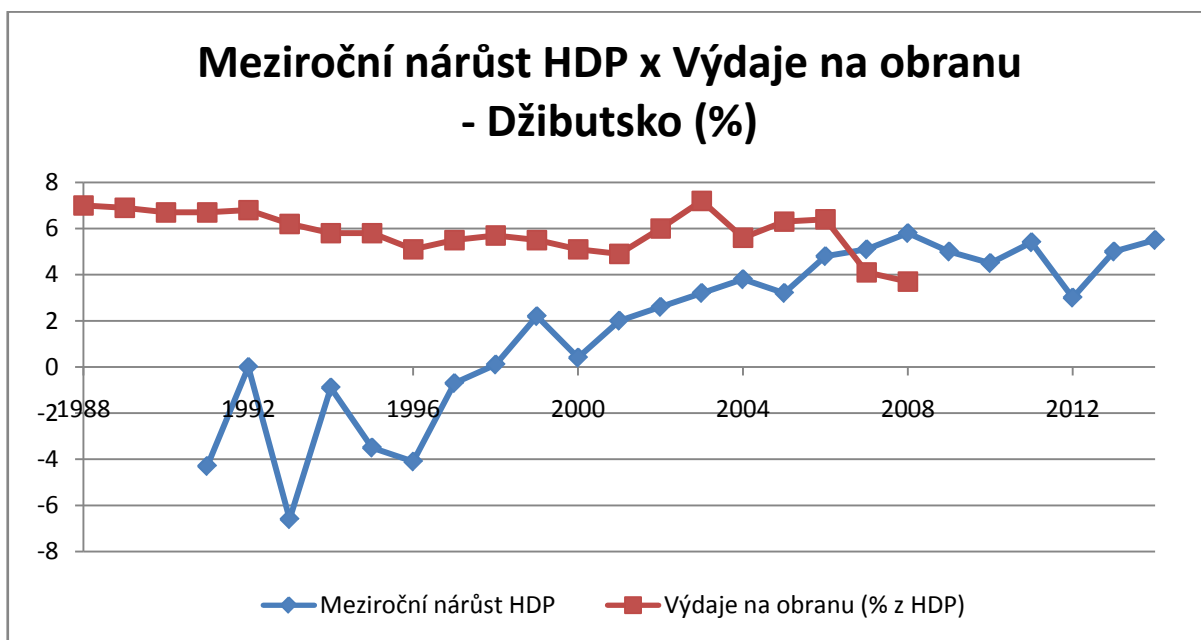
Graf 19 - Vývoj HDP v % - Keňa, zdroj: World Bank

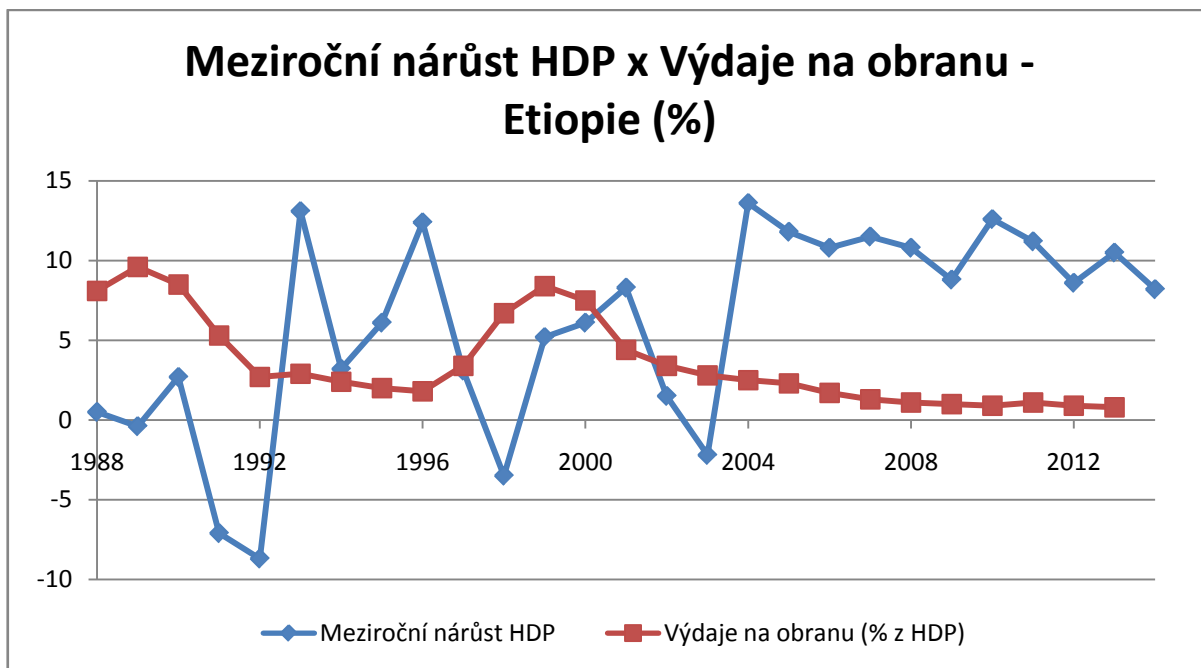
Graf 20 - Srovnání růstu HDP (%) a výdajů na obranu - Eritrea

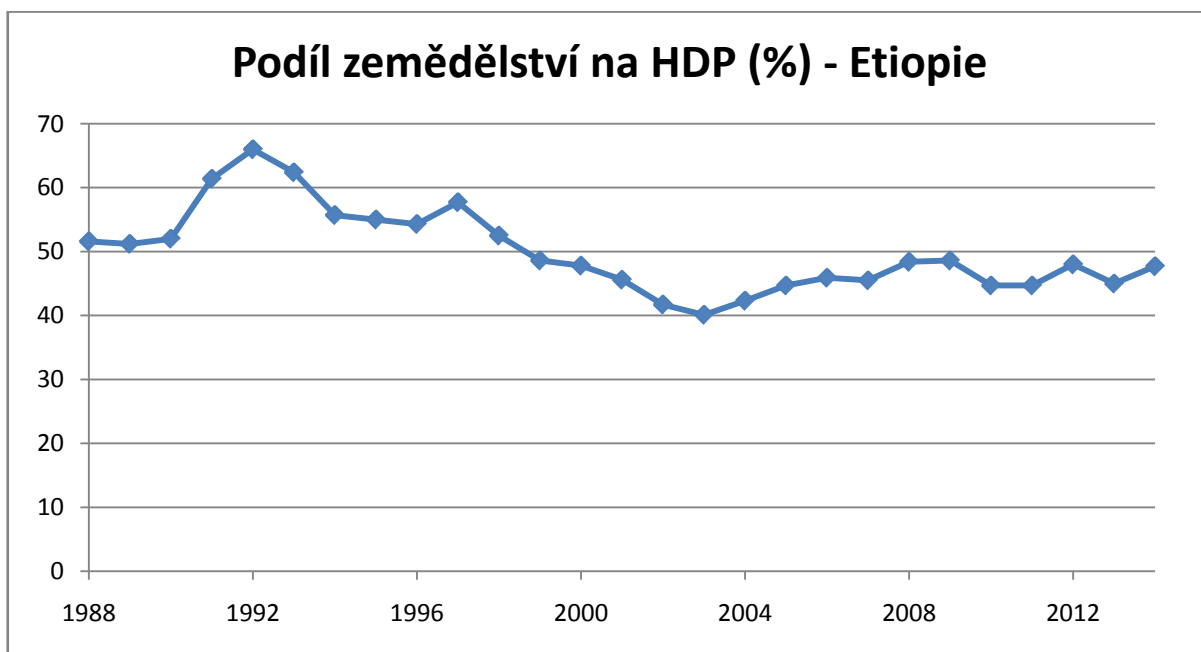
Graf 21 - Srovnání růstu HDP (%) a výdajů na obranu - Keňa

Graf 22 - Srovnání růstu HDP (%) a výdajů na obranu - Džibutsko

Graf 23 - Srovnání růstu HDP (%) a výdajů na obranu - Etiopie

Graf 24 - Podíl zemědělství na HDP v % - Etiopie, zdroj: World Bank